

บทนำ

ปลานิลเป็นปลาที่มีถิ่นกำเนิดอยู่ในทวีปแอฟริกา ถูกนำเข้าสู่ประเทศไทยเมื่อปี พ.ศ. 2508 เนื่องจากเป็นปลาที่อดทนแพร่ขยายพันธุ์ได้รวดเร็ว มีรสชาติดีจึงเป็นที่นิยมรับประทานกันในทุกภูมิภาคของประเทศไทย

ผลผลิตปลานิลส่วนใหญ่ร้อยละ 70 เป็นการบริโภคภายในประเทศที่เหลือเป็นการส่งออกต่างประเทศ ซึ่งมีความต้องการสูง ตลาดต่างประเทศที่สำคัญคือ อเมริกาและยุโรป เฉพาะตลาดในอเมริกาในปี 2005 มีความต้องการปลานิลถึง 290,000 ตัน (รวมทั้งปลาที่มีชีวิต) (Lim และ Webster, 2006) เฉพาะในรูปปลาแช่แข็ง ปลาแช่เนื้อ ประมาณ 126,000 ตัน มูลค่าถึง 13,090,000,000 บาท ปลานิลที่นำเข้าตลาดในอเมริกาส่วนใหญ่มาจากประเทศจีนและไต้หวัน ซึ่งประเทศจีนเป็นประเทศที่ผลิตปลานิลได้เป็นอันดับหนึ่งของโลก คือ 897,300 ตัน (ปี 2004) ขณะที่ประเทศไทยผลิตได้มากกว่า 100,000 ตัน ในปี 2003 และเป็น 200,000 ตัน ในปี 2008 แต่เมื่อเทียบผลผลิตของประเทศไทยในปี 2003 ที่มากกว่าประเทศไต้หวันเล็กน้อย (ไต้หวันผลิตได้ 90,000 ตัน) แต่การส่งออกปลานิลของประเทศไทยไปยังตลาดอเมริกามีปริมาณถึง 24 เพอร์เซ็นต์ รองจากประเทศจีน (31 เพอร์เซ็นต์) ขณะที่ประเทศไทยยังมียอดส่งออกน้อยกว่ามาก (ต่ำกว่า 1 เพอร์เซ็นต์)

จากความต้องการปลานิลในตลาดภายในและต่างประเทศที่ยังสูงอย่างต่อเนื่องจึงทำให้มีการวิจัยเกี่ยวกับปลานิลในด้านต่างๆ มากมาย แต่การเลี้ยงปลานิล ลูกผสมที่มีคุณภาพไม่คงที่ ทำให้ลูกปลาโตช้า อีกทั้งไม่ได้ขนาดตามต้องการของตลาด ราคาอาหารสำเร็จรูปที่ทำให้ต้นทุนการผลิตที่สูงทำให้ต้นทุนการผลิตสูงกว่าประเทศจีน ต้นทุนหลักในการเลี้ยงปลาและสัตว์น้ำอื่นๆ มากกว่า 50 เพอร์เซ็นต์ คือต้นทุนค่าอาหาร ในการเลี้ยงปลานิลในกระชังมีต้นทุนค่าอาหารเฉลี่ย 69.50 เพอร์เซ็นต์ ดังนั้น หากสามารถลดต้นทุนค่าอาหารลงได้ โดยที่ปลาที่เลี้ยงโตไว มีคุณภาพเนื้อที่ดี ไม่ปนเปื้อนสารเคมีและติดเชื้อโรค ไม่มีกลิ่นสาบโคลน ก็จะทำได้ผลผลิตสูงมีคุณภาพตามความต้องการและราคาที่สามารถแข่งขันในตลาดโลกได้

ในการวิจัยจึงได้มุ่งเน้นศึกษาอัตราการรอดแผลงก์ตอนในปลานิลขนาดต่างๆ ที่ระดับอุณหภูมิที่แตกต่างกัน เพื่อให้ทราบความสามารถในการกินอาหารธรรมชาติทำให้สามารถกำหนดปริมาณความหนาแน่นของแผลงก์ตอนที่เหมาะสมได้ ปริมาณแผลงก์พืชตอนสามารถควบคุมความหนาแน่นได้โดย ปริมาณปุ๋ยที่ใส่ลงไป การนำกากเหลือจากการหมักมูลสุกรที่ยอมรับว่าปลอดภัยมาใช้เพิ่มปริมาณแผลงก์ตอนพืชเป็นอีกแนวทางที่จะลดต้นทุนในการผลิตและนำกากเหลือมาใช้ประโยชน์และศึกษาผลผลิตของปลานิลที่ให้อาหารในอัตราต่างๆ ในบ่อที่มีระดับคลอโรฟิลล์ที่แตกต่างกันจะทำให้ทราบถึงอัตราการให้อาหารที่เหมาะสมทำให้สามารถลดต้นทุนในการผลิตได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาอัตราการกรองแสงก่ต่อนพืชในปลานิลขนาดต่างๆที่ระดับอุณหภูมิที่ต่างๆ กัน
2. เพื่อศึกษาปริมาณคลอโรฟิลล์ในบ่อดินที่ให้กากเหลือจากการหมักมูลสุกรที่ระดับต่างๆกัน
3. เพื่อศึกษาผลผลิตปลานิลที่ให้อาหารในอัตราต่างๆในบ่อที่มีปริมาณคลอโรฟิลล์แตกต่างกัน
4. เพื่อเป็นแนวทางในการเพิ่มผลผลิตปลานิลและผลผลิตพืชผัก

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อเป็นแนวทางในการผลิตปลานิลโดยใช้ต้นทุนต่ำ
2. เพื่อเพิ่มผลผลิตในปลานิล
3. เพื่อขจัดกลิ่นโคลนในเนื้อปลานิล
4. เพื่อเป็นแหล่งข้อมูลทางวิชาการ ในการส่งเสริมความรู้แก่เกษตรกร สถาบันการศึกษาและบุคคลทั่วไปที่สนใจ
5. หน่วยงานที่จะนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ หน่วยงานของรัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์ ชาวประมงและประชาชนทั่วไป สถานศึกษาทางด้านประมง

การตรวจเอกสาร

กากเหลือจากการหมักมูลสุกร

กากเหลือจากการหมักมูลสุกร มีคุณสมบัติที่สามารถนำไปเป็นปุ๋ยอินทรีย์เพื่อใช้ในการเพาะปลูกพืชได้ เนื่องจาก พบว่ายังมีส่วนประกอบของไนโตรเจนค่อนข้างสูง แต่อีกแนวทางหนึ่ง ซึ่งเป็นที่น่าสนใจในปัจจุบัน คือ การนำกากเหลือจากการหมักสุกร ไปเป็นส่วนผสมในสูตรอาหารปลาในปัจจุบันมีเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมากเนื่องจากความนิยมในการบริโภคปลาสูง จากการศึกษาพบว่าประชากรในเขตภาคเหนือมีอัตราการบริโภคสัตว์น้ำจืดต่อคนต่อปีสูงถึง 32 กิโลกรัม (Piomsombun, 2001) จากข้อมูลของสหกรณ์ผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืดจังหวัดเชียงใหม่ พบว่าความต้องการสัตว์น้ำประเภทปลาน้ำจืดในจังหวัดเชียงใหม่สูงถึง 40,000 กิโลกรัมต่อวัน (เทพรัตน์ และคณะ, 2545) ปลาที่นิยมเลี้ยงและมีความสำคัญทางเศรษฐกิจมาก คือปลานิลเนื่องจากเป็นปลาที่สามารถขยายพันธุ์ได้ง่าย เจริญเติบโตเร็ว ปรับตัวกับสภาพแวดล้อมได้ดี โดยในปี พ.ศ. 2547 พบว่าประเทศไทยมีผลผลิตปลานิลทั้งหมด 160,241 ตัน มาจากผลผลิตจากการเลี้ยงในบ่อดินมากที่สุดเท่ากับ 131,181 ตัน และมีแนวโน้มจะเพิ่มสูงขึ้นเนื่องจากเป็นปลาที่มีราคาดี ไม่ประสบกับปัญหาเรื่องโรคระบาด ทำให้เป็นที่นิยมบริโภคและเลี้ยงกันอย่างแพร่หลาย โดยปัจจุบันปลานิลสามารถจัดเป็นสินค้าส่งออกไปสู่ต่างประเทศในลักษณะของปลาแช่เนื้อ โดยตลาดที่สำคัญๆ อาทิ ประเทศญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา อิตาลี เป็นต้น (กรมประมง, 2547) แต่ในการเลี้ยงปลาจะมีต้นทุนค่าอาหารสูง ต้นทุนค่าอาหารเป็นต้นทุนหลักในการเลี้ยงสัตว์น้ำ เือง(2542) การเลี้ยงปลาผลิตต้องใช้ต้นทุนค่าอาหาร 64 เปอร์เซ็นต์ ปลาช่อน 77 เปอร์เซ็นต์และกึ่งกุลาค่า 85 เปอร์เซ็นต์ ของต้นทุนทั้งหมด ส่วนในการเลี้ยงปลานิลในกระชังมีต้นทุนค่าอาหารเฉลี่ย 69.5 เปอร์เซ็นต์ ดังนั้นหากลดต้นทุนค่าอาหารลงจะทำให้ได้กำไรจากการเลี้ยงปลามากขึ้น ซึ่งจะช่วยเสริมรายได้ร่วมกับปลาแก่ผู้เลี้ยงสุกรได้เป็นอย่างมาก รวมทั้งสามารถนำกากเหลือจากการหมักสุกรไปขายหรือเป็นส่วนประกอบในการผลิตอาหารปลาที่มีต้นทุนต่ำลงเนื่องจากของกากเหลือจากการหมักสุกรมีค่า ในโตรเจน 2.6 เปอร์เซ็นต์ (ค่าโปรตีนประมาณ 16.25 เปอร์เซ็นต์) ซึ่งมีค่ามากพอที่จะนำมาเป็นส่วนประกอบในสูตรอาหารปลาได้ อุทัย (2530) รายงานว่า การนำมูลสุกรระยะรุ่น-ขุน ดากแห้ง ซึ่งมีโปรตีนประมาณ 22 เปอร์เซ็นต์ นำไปบดละเอียดผสมกับอาหารเลี้ยงสุกรขุน 15 เปอร์เซ็นต์ พบว่า ไม่ทำให้ประสิทธิภาพการผลิตของสุกรลดลงและการหมักมูลสุกรกับวัตถุดิบอาหารชนิดอื่น เช่น ข้าวโพด ในสภาวะไร้อากาศเป็นเวลาอย่างน้อย 5 วัน จะช่วยกำจัดเชื้อโรคและกลิ่นมูลสุกรลงได้ และสามารถให้แทนอาหารเลี้ยงแม่สุกรพันธุ์ได้ถึง 2 ใน 3 ส่วน โดยไม่ทำให้สมรรถภาพการสืบพันธุ์ของแม่สุกรเสียไป(อุทัย, 2530; อภิพรธณและคณะ, 2541)

ส่วนของน้ำมูลหมักเมื่อนำมาผ่านลานแยกตะกอน จะได้ส่วนของกากตะกอนที่ตากแห้ง หรือที่ใช้เป็นปุ๋ยอินทรีย์ ซึ่งมีธาตุอาหารที่วิเคราะห์ได้ ดังตารางที่ 3 และมีการนำไปใช้ประโยชน์ในการทำเป็นปุ๋ยสำหรับการปลูกพืชไร่ และ พืชผัก แต่เนื่องจากองค์ประกอบที่มีอยู่ยังมีธาตุอาหารที่เหมาะสม จึงควรมานำมาใช้เป็นแหล่งวัตถุดิบสำหรับผลิตอาหารสุกรเพื่อใช้ในฟาร์มได้

ตารางที่ 1 ส่วนประกอบทางเคมีของกากเหลือจากการหมักมูลสุกร

ธาตุที่วิเคราะห์	ค่าที่วิเคราะห์ได้ (%)
ไนโตรเจน	2.6
P ₂ O ₅	0.49
K ₂ O	0.25
Fe	0.18
Zn	0.21
Cu	0.15
Mn	0.06

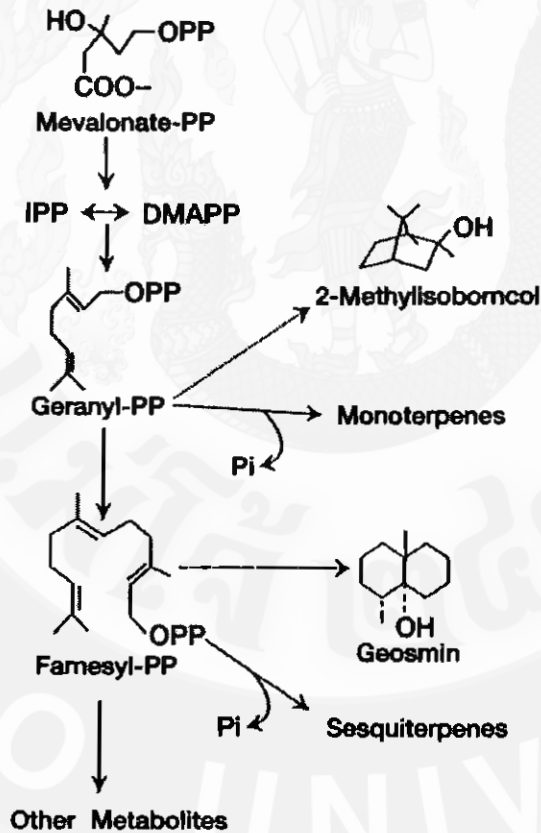
ดัดแปลงจาก: กรมวิชาการเกษตร (2540)

กลิ่นไม่พึงประสงค์หรือกลิ่นโคลน (Off-flavor)

กลิ่น โคลน (off-flavor) ที่สำคัญซึ่งพบในสัตว์น้ำที่ได้จากการเพาะเลี้ยง คือกลิ่นโคลน (musty/earthy off-flavor) ส่งผลกระทบต่อ การนำสัตว์น้ำและอุตสาหกรรมทางด้านประมงอย่างมาก เนื่องจากกลิ่น โคลนเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ผู้บริโภคสัตว์น้ำไม่ยอมรับ (Persson, 1982) โดยสัตว์น้ำที่พบปัญหาดังกล่าวได้แก่ ปลาตกคอเมริกัน (Martin *et al.*, 1990) ปลาเซลมอล (Farmer *et al.*, 1995) ปลาเรนโบว์เทราท์ (Yurkowski and Tabachek, 1974; Form and Horlyck, 1984) ปลาเฮอรั้ง (herring) และปลาคาร์พ (carp) (Yurkowski and Tabachek, 1980) หอยกาบ (Tanchotikul and Hsieh, 1990) กุ้ง (Lovell and Broce, 1985)

กลิ่น โคลนเกิดจากสารที่จำเพาะเจาะจงหลายอย่าง ซึ่งทำให้เกิดกลิ่นรสที่ไม่พึงประสงค์ในสัตว์น้ำ แต่สารที่เป็นตัวหลักที่ก่อให้เกิดกลิ่น โคลนมี 2 ชนิด คือ จีออสมิน (1 α , 10 β -dimethyl-9 α -decalol: geosmin) และเอ็มไอบี (2-methylisborneol: MIB) โดยเป็นสารประกอบแอลกอฮอล์อิ่มตัว (Saturated cyclic tertiary alcohol) ที่สาหร่ายสีเขียวแกมน้ำเงินและแบคทีเรียบางชนิดสังเคราะห์ขึ้นในวิถีเทอร์ปีน (terpene pathway) โดยสารประกอบจีออสมินสร้างขึ้นจากสารประกอบฟานิซิล-ไพโรฟอสเฟต (Farnesyl-PP) และสารประกอบเอ็มไอบีสร้างขึ้นจากสารประกอบเจอร์รานิล-ไพโร ฟอสเฟต (Geranyl-PP) (Van Der Ploeg, 1989)

จืออสมินเป็นสาร secondary product จากปฏิกิริยาเมตาบอลิซึมที่เกิดขึ้นจากการสังเคราะห์ทางชีวภาพในไอโซพรีนอยด์ พาทเวย์ (isoprenoid pathway) ในสิ่งมีชีวิตกลุ่มสาหร่ายสีเขียวแกมน้ำเงิน โดยจืออสมินจะเกิดจากการสังเคราะห์ทางชีวภาพในคาโรทีนอยด์ พาทเวย์ (carotenoid pathway) และขั้นตอนการเกิดโฟโตเทล (photothial) ของคลอโรฟิลล์ เอ (chlorophyll a) ดังนั้นจืออสมินจึงเป็นสารตั้งต้นในการสังเคราะห์คลอโรฟิลล์ เอ ด้วยเหตุนี้ เมื่ออยู่ภายใต้สภาวะการเจริญเติบโตที่จำกัดสารจืออสมินจึงถูกสะสมเพิ่มขึ้น แต่ก็พบว่าสัดส่วนของจืออสมินกับคลอโรฟิลล์ เอ จะมีความไม่แน่นอน ส่วนสารประกอบเอ็มไอบีถูกสังเคราะห์โดยไอโซพรีนอยด์ พาทเวย์ เช่นเดียวกับจืออสมินในสิ่งมีชีวิตกลุ่ม *Actinomyces spp.* และสาหร่ายสีเขียวแกมน้ำเงิน (Van Der Ploeg, 1989)

ภาพที่ 1 การสังเคราะห์สารให้กลิ่นโคลน (จืออสมิน และเอ็มไอบี) ในวิถีเทอร์ปีน

IPP = isopentenyl pyrophosphate

DMAPP = dimethylallyl pyrophosphate

Pi = inorganic phosphate

ที่มา : Johnsen and Dionigi (1994)

สารประกอบจีโอสมิน (trans-1, 10-dimethyl-trans-9-decalol) ($C_{12}H_{20}O$) และสารประกอบ เอ็มไอบี (2-methylisoborneol) หรือ 1, 2, 7, 7-tetramethylexo-bicyclo (2.2.1) heptan-2-ol ($C_{11}H_{20}O$) เป็นสารประกอบพวกแอลกอฮอล์อิมตัวที่ระเหยได้ โครงสร้างประกอบด้วยหมู่เมทิลและ หมู่ไฮดรอกซิล (Izaguirre *et al.*, 1982) สารประกอบทั้งสองชนิดมีคุณสมบัติทั่วไปคือ ละลายใน ไขมันได้ดี ไม่ชอบน้ำสูง เป็นสารแปลกปลอมสำหรับสิ่งมีชีวิต โดยกระจายตัวและสะสมใน เนื้อเยื่อที่มีส่วนประกอบของไขมันสูง เมื่อเกิดการสะสมในร่างกายจะกำจัดออกได้ยากจึงก่อให้เกิด กลิ่นที่ ไม่พึงประสงค์ (Johnsen *et al.*, 1996) แต่อย่างไรก็ตามสารประกอบทั้งสองชนิดไม่เป็นพิษ ต่อเนื้อเยื่อของสิ่งมีชีวิต และไม่ก่อให้เกิดการกลายพันธุ์ (Dionigi *et al.*, 1993)

ปัญหากลิ่นโคลนอาจเกิดขึ้นเนื่องจากปลากินสารประกอบกลิ่นโคลนเข้าไปโดยตรง หรือมีการปนเปื้อนกับสิ่งที่ปลา กิน หรือผ่านเข้าสู่ตัวปลาโดยการดูดซึมในส่วนของอวัยวะต่างๆ (Tanchotikul, 1990) สัตว์น้ำสามารถดูดซึมสารเมแทบอลิต์ที่ก่อให้เกิดกลิ่นโคลนผ่านเหงือก หรือ เนื้อเยื่อต่างๆ ที่สัมผัสน้ำ มากกว่าการกินสาหร่ายหรือแบคทีเรียที่ผลิตสาร โดยตรง (Form and Horlyck, 1984) ไปสะสมอยู่ในร่างกายโดยเฉพาะเนื้อเยื่อที่มีไขมันสูง (Martin *et al.*, 1990) ส่วน Rungreungwudhikrai (1995) ที่พบว่าปลาชนิดจากบ่อเลี้ยงในภาคกลางมีความเข้มข้นของสารกลิ่น โคลนในเนื้อที่สูง เมื่อใช้อาหารสำเร็จรูปร่วมกับการใช้ปุ๋ยในบ่อ โดยบ่อที่ใช้ปุ๋ยยูเรียมีผลให้ปริมาณ สารกลิ่นโคลนในเนื้อสูงกว่าการใช้ปุ๋ยมูลสัตว์ ส่วนบ่อที่ให้อาหารสำเร็จรูปอย่างเดียวพบว่าไม่มีผลให้ สารกลิ่นโคลนในเนื้อปลาค่า

สาหร่ายสีเขียวแกมน้ำเงินที่สำคัญที่มีผลต่อการเกิดกลิ่นโคลนประกอบด้วยสกุล *Anabena* sp., *Oscillatoria* sp., *Lyngbya* sp., *Symploca* sp., *Microcystis* sp., *Phormidium* sp. (Tabachek และ Yurkowski 1976; Lovell and Broce, 1985; ชะลอ, 2536) ส่วนแบคทีเรียที่สามารถสร้างสาร สารประกอบจีโอสมินและสารเอ็มไอบีได้แก่สกุล *Streptomyces* sp., *Nocardia* sp., *Actinomadura* sp. และ *Actinomycete* sp. สามารถสร้างกลิ่นโคลนหรือกลิ่นไม่พึงประสงค์ และสารพิษตกค้างใน เนื้อปลาได้ (Sivonen, 1982; Martin *et al.*, 1988; Klapper, 1991; Yamada *et al.*, 1994) โดยเฉพาะ สกุล *Streptomyces* sp. จะทำให้เกิดกลิ่น-รสที่ไม่พึงประสงค์มากที่สุด (Van Der Ploeg and Boyd, 1991) สอดคล้องกับ Martin *et al.* (1990) ได้ทำการศึกษาการสะสมสารเอ็มไอบีเนื้อเยื่อของปลาคอด อเมริกัน (channel catfish) ขนาด 0.6–0.7 กิโลกรัม โดยฉีดสารละลายเอ็มไอบีเข้มข้น 1 ไมโครกรัมต่อกิโลกรัม เข้าไปในเส้นเลือดบริเวณใกล้หัวใจ จากนั้นทำการฆ่าปลาที่ระยะเวลา 2, 24 และ 96 ชั่วโมง แล้วนำตัวอย่างจากอวัยวะส่วนต่างๆ ได้แก่ ตับ ไต ผิวหนัง เนื้อช่องท้อง และ กล้ามเนื้อ เพื่อนำไปวิเคราะห์ปริมาณสารเอ็มไอบี โดยวิธีแก๊สโครมาโทกราฟี พบว่าเนื้อเยื่อส่วน ผิวหนัง และเนื้อท้อง ซึ่งเป็นเนื้อเยื่อส่วนที่มีปริมาณไขมันสูง มีความเข้มข้นของสารเอ็มไอบีสูงกว่า ในเนื้อเยื่อส่วนอื่นๆ

Johnsen and Lloyd (1992) ได้ทำการศึกษาในปลาคอดอเมริกันขนาด 500 ± 100 กรัมที่มีปริมาณไขมันในระดับต่างกัน โดยได้นำตัวอย่างปลาที่ได้มาทำการแช่ในสารละลายเอเอ็มไอบี 1 ไมโครกรัมต่อลิตร ที่อุณหภูมิ 25.5 ± 1 °C แล้วทำการสุ่มเก็บตัวอย่างปลาที่ระยะเวลา 0, 2, 4, 8 และ 24 ชั่วโมง เพื่อวิเคราะห์ปริมาณสารเอเอ็มไอบีด้วยเครื่องแก๊สโครมาโทกราฟี และแมสสเปคโตรโฟโตมิตรี โดยแบ่งปลาเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มที่มีไขมันสูงกว่าร้อยละ 2 (2.5, 4.0 และ 6.0) และกลุ่มที่มีไขมันต่ำกว่าร้อยละ 2 (0.5, 1.0 และ 1.5) พบว่าหลังจากการแช่ในสารละลายเอเอ็มไอบี 24 ชั่วโมง สามารถตรวจพบสารเอเอ็มไอบีในเนื้อปลาที่มีปริมาณไขมันร้อยละ 2.5, 4.0 และ 6.0 เท่ากับ 20.1, 24.3 และ 20.8 ไมโครกรัมต่อกิโลกรัม ตามลำดับ

Casey *et al.* (2004) ได้ทำการทดสอบหากลิ้นโคลนในฟาร์มปลาคอดอเมริกัน (channel catfish) โดยใช้วิธีการทดสอบทางประสาทสัมผัส วิธีการสกัดของแข็ง และวิธีเครื่องแก๊สโครมาโทกราฟี พบว่าปลาคอดอเมริกันที่ทำการสุ่มตรวจพบว่ามีสารประกอบเอเอ็มไอบีมีค่าอยู่ที่ 0.1 และ 0.2 ไมโครกรัม/กิโลกรัม ส่วนสารประกอบจืออสมินมีค่าอยู่ที่ 0.25 และ 0.5 ไมโครกรัม/กิโลกรัม ซึ่งพบว่าปริมาณสารประกอบจืออสมินมีประมาณมากกว่าสารประกอบเอเอ็มไอบี

Lovell and Broce (1985) ทำการตรวจสอบหากลิ้นโคลนของประเทศเอกวาดอร์ ในปี 1983 พบปัญหากุ้งมีกลิ่นโคลนเกิดขึ้น ซึ่งพบว่ามีสารประกอบจืออสมินที่มีความเข้มข้นสูงที่บริเวณก้ามเนื้อกุ้ง โดยมีปริมาณความเข้มข้น 78 ไมโครกรัม/กิโลกรัม ซึ่งเป็นปริมาณสารประกอบสารประกอบจืออสมิน ที่สูงกว่าในปลา channel catfish ซึ่งมีปริมาณสารประกอบจืออสมินเพียง 9.8 ไมโครกรัม/กิโลกรัม โดยสาเหตุที่ทำให้กุ้งเกิดกลิ่นโคลนที่มีความเข้มข้นสูง อาจเนื่องมาจากมีความเค็มของน้ำระหว่างเลี้ยงมีปริมาณความเค็มที่ลดต่ำลง ทำให้สาหร่ายสีเขียวแกมน้ำเงินมีการเจริญเติบโตเพิ่มขึ้น

Matsuyasu *et al.* (1996) ได้ทดสอบผลของสารประกอบจืออสมิน และสารประกอบเอเอ็ม-ไอบีต่อการพัฒนาการของหอยเม่น พบว่าระดับ IC_{50} ของสารประกอบจืออสมินที่มีผลต่อการปฏิสนธิของหอยเม่นมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 16.67 มิลลิกรัม/ลิตร ส่วนระดับ IC_{50} ของสารประกอบเอเอ็ม-ไอบีที่ผลการปฏิสนธิของหอยเม่นมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 68.77 มิลลิกรัม/ลิตร ส่วนระดับ IC_{50} ของสารประกอบจืออสมินที่มีผลต่อรูปแบบของการแบ่งเซลล์ของหอยเม่นมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 16.58 มิลลิกรัม/ลิตร และระดับ IC_{50} ของสารประกอบเอเอ็มไอบีที่มีผลต่อรูปแบบของการแบ่งเซลล์ของหอยเม่นมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 66.58 มิลลิกรัม/ลิตร

Yamprayoon and Noomhorm (2000) ได้ทำการศึกษาการดูดซึมและการแพร่กระจายทางชีวภาพของสารจืออสมินในปลานิล พบว่า การฟักปลานิลในน้ำที่มีสารละลายจืออสมินเข้มข้น 5 ไมโครกรัมต่อลิตร จะทำให้ปลานิลจะค่อยๆ ดูดซึมสารจืออสมินเข้าสู่ตัวเพิ่มขึ้น โดยแพร่กระจายไปยังส่วนต่างๆ ของร่างกายปลา ตั้งแต่เวลา 0-72 ชั่วโมง

ชนิดและปริมาณของสาหร่ายสีเขียวแกมน้ำเงิน ก็เป็นสาเหตุหนึ่งที่มีผลต่อปริมาณสารเอมโอบีและจีโอสมินในน้ำ ถ้าในบ่อเลี้ยงมีสาหร่ายสีเขียวแกมน้ำเงินจำนวนมาก ก็จะพบว่าความเข้มข้นของจีโอสมินหรือเอมโอบีในน้ำก็จะมีค่าที่เข้มข้นสูงเช่นกัน (Van Der Ploeg and Boyd, 1991) สาหร่ายในกลุ่มสีเขียวแกมน้ำเงินจะเจริญได้ดี ภายใต้สภาวะที่มีอากาศอยู่น้อย เนื่องจากหากสภาวะที่น้ำมีปริมาณออกซิเจนละลายในน้ำสูง จะส่งผลทำให้สาหร่ายกลุ่มนี้ไม่สามารถจับกับไนโตรเจนและคาร์บอนไดออกไซด์ได้ เมื่อสาหร่ายสีเขียวแกมน้ำเงินเติบโตและรวมตัวกันอย่างหนาแน่นบริเวณพื้นผิว ทำให้การส่องผ่านของแสงแดดลงสู่ด้านล่างลดลง มีผลไปยังการเจริญของพืชน้ำชนิดอื่นๆ ที่ผลิตออกซิเจนในน้ำ (Milie *et al.*, 1992)

ปัจจัยที่ส่งผลทำให้เกิดการสะสมกลีโคลินในสัตว์น้ำ ได้แก่ ปริมาณสารอาหารในน้ำ โดย Sivonen (1982) รายงานว่าในสภาวะที่ธาตุอาหารในน้ำสูงมาก (entropic water condition) ซึ่งเป็นผลมาจากการให้อาหารสัตว์น้ำที่มากเกินไป ส่งผลทำให้มีอาหารตกค้างภายในบ่อ หรือเกิดจากการเลี้ยงปลาที่หนาแน่นเกินไป และระบบการจัดการ ในการเลี้ยงที่ไม่ดี ก็เป็นสาเหตุทำให้มีการสะสมของธาตุอาหาร โดยเฉพาะไนโตรเจนและฟอสฟอรัสที่ก้นบ่อมาก ดังนั้นหากเพื่อป้องกันปัญหาคควรมีการจัดการเกี่ยวกับระบบน้ำที่จะใช้ทำการเพาะเลี้ยง ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงชีวภาพ (Yurkowski and Tabachek, 1980) สาหร่ายสีเขียวแกมน้ำเงิน สามารถเจริญเติบโตได้อย่างรวดเร็วในน้ำที่มีอุณหภูมิสูงช่วง 25–35 °C โดย Martin *et al.* (1987) พบว่าน้ำที่มีอุณหภูมิสูงกว่า 30 °C จะทำให้ปลาเกิดกลีโคลินเกิดขึ้นได้ ส่วน Johnsen and Lloyd (1992) กล่าวว่า การดูดซึมและสะสมสารที่ก่อให้เกิดกลีโคลินขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ เช่น อุณหภูมิของน้ำ ปริมาณไขมันในปลา โดยปลาที่มีปริมาณไขมันมากสามารถสะสมสารประกอบกลีโคลินได้มากกว่าปลาที่มีไขมันต่ำ

การเติมปุ๋ยในบ่อเลี้ยงปลานิล

การเติมและไม่เติมปุ๋ยในบ่อทำให้มีผลต่อปริมาณความหนาแน่นของแพลงก์ตอน จากรายงานของ Lanford (1948) พบว่าในบ่อที่ไม่ใส่ปุ๋ยจะมีปริมาณแพลงก์ตอนพืช 32,700 เซลล์ต่อลิตร ส่วนในบ่อที่ได้รับปุ๋ย จะมีปริมาณแพลงก์ตอนพืช 80,400 เซลล์ต่อลิตร ผลการศึกษาในประเทศอิสราเอล พบว่า ในบ่อที่ไม่ได้รับปุ๋ยจะมีปริมาณจะมีปริมาณคลอโรฟิลล์ตั้งแต่ 8.8-115.5 ไมโครกรัมต่อลิตร ขณะที่บ่อที่ได้รับปุ๋ยจะมีปริมาณคลอโรฟิลล์ตั้งแต่ 103.4 – 212.3 ไมโครกรัมต่อลิตร Boyd (1982) รายงานว่า ธาตุอาหารหลักที่เหมาะสมต่อผลผลิตเบื้องต้นคือ ฟอสฟอรัส และไนโตรเจน โดย ปริมาณไนโตรเจนที่ต้องการ 1.28 กิโลกรัมต่อไร่ต่อวันและฟอสฟอรัส 0.128 กิโลกรัมต่อไร่ต่อวัน จากการวิเคราะห์โดยกรมวิชาการเกษตร (2540) พบว่า กากเหลือจากการหมักมูลสุกร พบว่ามีค่าไนโตรเจน 2.6 และฟอสฟอรัส 0.49 เปอร์เซ็นต์

ปลานิลกินอาหารธรรมชาติได้เกือบทุกชนิดเช่นแพลงก์ตอนใบไม้ที่อ่อนนุ่ม สัตว์หน้าดิน สัตว์ไม่มีกระดูกสันหลัง ลูกปลาวัยอ่อน และซากพืชซากสัตว์ โดยทั่วไปปลานิลเป็นปลากินพืชแต่ อาจจะแตกต่างกันแล้วแต่ชนิดของปลาในกลุ่มปลานิล (Bowen, 1982) ปลาระยะวัยรุ่นจะกินแพลงก์ ตอนสัตว์เป็นอาหารและจะกินทั้งพืชสัตว์เมื่อโตเต็มวัย การกินอาหารใช้วิธีการกรองโดยซึ่งกรอง อาหารที่บางและยาว (Wohlfarth และ Hulata, 1983) ความต้องการอาหารประเภทโปรตีน Hakim และคณะ (2006) พบว่าปลานิลที่ได้รับอาหารที่มีระดับโปรตีนสูง (48 เปอร์เซ็นต์) จะมีการ เจริญเติบโตที่เร็วกว่าที่ได้รับอาหารที่มีระดับ โปรตีนต่ำกว่า (30 เปอร์เซ็นต์) อย่างมีนัยสำคัญ

ปลานิล (*Oreochromis sp.*) สามารถย่อยโปรตีนจากแพลงก์ตอนพืชและสาหร่ายได้ 30-60 เปอร์เซ็นต์ โดยสาหร่ายสีเขียวแกมน้ำเงินจะมีประสิทธิภาพดีกว่าสาหร่ายสีเขียว

จากรายงานของนิวุฒิ (2008) รายงานว่าผลผลิตของปลานิลแดงจะเพิ่มขึ้นเมื่อเพิ่มปริมาณ ปุ๋ยมูลไก่ เป็น 750 กิโลกรัมต่อเฮกเตอร์ต่อสัปดาห์ แต่ปริมาณปุ๋ยมูลไก่ที่มากจนเกินไป (937.5 กิโลกรัมต่อเฮกเตอร์ต่อสัปดาห์) จะมีผลต่อการสะสมของกลิ่นสาบโคลนในปลานิลแดง

คลอโรฟิลล์-เอ

สาหร่ายทุกชนิดประกอบด้วยคลอโรฟิลล์ เอ จึงสามารถหาความสัมพันธ์ ของปริมาณ สาหร่ายในเชิงของ standing crop สาหร่ายบางชนิดก็มีคลอโรฟิลล์ บี และซี ซึ่งเป็นองค์ประกอบ เสริม (นันทา, 2544) การวัดความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศแหล่งน้ำทำได้โดยการวิเคราะห์ ปริมาณคลอโรฟิลล์และมวลชีวภาพที่สำคัญปัจจัยหนึ่งคือ ปริมาณสารอาหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ฟอสฟอรัส ปริมาณคลอโรฟิลล์เอของแพลงก์ตอนเป็นดัชนีบ่งบอกถึงผลผลิตเบื้องต้น (Primary productivity) ของแหล่งน้ำ ซึ่งปริมาณแอมโมเนียไนโตรเจนและฟอสฟอรัสและปัจจัยอื่นๆ และ ความแปรปรวนส่วนใหญ่เนื่องมาจากสาหร่ายแต่ละกลุ่มจะมีปริมาณคลอโรฟิลล์ เอ จะแปรผันตาม ความหนาแน่นของสาหร่าย องค์ประกอบของสาหร่ายและมวลชีวภาพของสาหร่าย (สุฤทธิ, 2547)

ปุ๋ยคอก

ปุ๋ยคอก ได้แก่ มูลสัตว์ต่างๆ ที่อยู่ในรูปของเหลวและของแข็งส่วนใหญ่จะเป็นมูลสัตว์เลี้ยง เช่น มูลวัว ไก่ เป็ด และสุกร เป็นต้น มูลสัตว์เหล่านี้จะประกอบด้วยอุจจาระและปัสสาวะของ สัตว์ ซึ่งเป็นส่วนของซากพืชและสัตว์ที่ผ่านกระบวนการย่อยสลายจากระบบย่อยของสัตว์ ปัสสาวะ ก็จะเป็นส่วนประกอบของเกลือและสารอินทรีย์ที่ละลายน้ำได้ ซึ่งเป็นแหล่งธาตุอาหารพืช ธาตุ อาหารพืชจากปุ๋ยคอกจะมีปริมาณน้อย และอยู่ในรูปที่เป็นประโยชน์ต่อพืชแตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ (มุกดา, 2543)

ธาตุอาหารในปุ๋ยคอกและปุ๋ยอินทรีย์ชนิดอื่นๆ มีทั้งธาตุหลัก ธาตุรองและจุลธาตุ พืชได้รับประโยชน์จากปุ๋ยคอกดังนี้ ให้ธาตุอาหารพืชในรูปแบบที่เป็นประโยชน์ เป็นการให้ธาตุอาหารที่มีลักษณะต่อเนื่อง และช่วยปรับปรุงสมบัติทางเคมีและฟิสิกส์ของดิน ปุ๋ยอินทรีย์ให้ผลที่สัมพันธ์กันไปทั้ง 3 ชนิดไม่สามารถแยกออกจากกันได้ อย่างไรก็ตามการใส่ปุ๋ยอินทรีย์ครั้งแรกๆ จะได้ผลในด้านธาตุอาหารมากกว่าปรับปรุงคุณสมบัติทางฟิสิกส์ของดิน แต่ผลทางฟิสิกส์ของดินจะเพิ่มพูนขึ้นจากการใส่ปุ๋ยคอกหลายๆครั้ง (ขงยุทธ, 2528)

วิธีการใส่ปุ๋ย ถ้าเป็นปุ๋ยคอกควรตากบ่อให้แห้ง เพราะถ้าเป็นปุ๋ยสดแล้วจะทำให้หน้าในบ่อมีก๊าซจำพวกแอมโมเนียละลายอยู่ในน้ำมาก ซึ่งเป็นอันตรายต่อสัตว์น้ำ (ชาติชาย, 2543)

ความขุ่นของน้ำ (Turbidity) อาจเกิดจากขุ่นตะกอนหรือพวกแพลงก์ตอน สาหร่าย ซึ่เสีย อาจจะไปรบกวนการหายใจของสัตว์น้ำและบดบังแสงที่จะส่องลงในน้ำมีผลกระทบต่อการทำงานของไตของสาหร่าย และพืชพรรณใต้น้ำอื่นๆ ข้อดีถ้าหากเป็นความขุ่นที่เกิดจากแพลงก์ตอนพืช ก็จะเป็นตัวเพิ่มปริมาณ ออกซิเจนในน้ำ และลดปริมาณแอมโมเนียลง (Hargreaves, 1999)

การเลี้ยงกุ้งฝอยในน้ำที่มีความขุ่นมากกว่า จะมีน้ำหนักรูปร่าง อัตรากาการเปลี่ยนอาหารเป็นเนื้อ และขนาดความยาวเฉลี่ยของกุ้งฝอยมากกว่ากุ้งฝอยที่เลี้ยงในน้ำที่มีความขุ่นน้อยกว่าและกุ้งฝอยที่เลี้ยงในน้ำขุ่นจะมีต้นทุนการผลิตต่ำกว่ากุ้งฝอยที่เลี้ยงในน้ำใส เนื่องจากมีการกินอาหารและการเจริญเติบโตดีกว่า (กรมประมง, 2540)

น้ำเขียว (Green water) นอกจากจะใช้เพื่อเพิ่มผลผลิตในปลานิลแล้ว โดยสามารถเพิ่มผลผลิตปลานิลมากกว่าบ่อที่ไม่มีน้ำเขียวถึง 22.4 เท่า (Martin, 1996)

Pantastico และคณะ (1988) รายงานว่าการเลี้ยงสัตว์น้ำที่หนาแน่นจนเกินไป การขาดอาหารและขาดการคัดขนาดจะเป็นปัจจัยทำให้อัตราการลดลงเนื่องจากการกินกันเอง (cannibalism) โดยสัตว์น้ำตัวโตจะกัดกินตัวที่เล็กกว่า จากการทดลองของ บัญชา (2549) พบว่าลูกปลานิลที่เลี้ยงในบ่อซีเมนต์ที่มีน้ำเขียวมีอัตราการรอดตายแตกต่างจากบ่อที่ไม่มีน้ำเขียวอย่างมีนัยสำคัญยิ่ง ($P < 0.01$) โดยมีการเจริญเติบโตไม่แตกต่างกัน ซึ่ง บัญชา (2549) อธิบายว่าในบ่อที่มีน้ำเขียวสามารถเพิ่มปริมาณออกซิเจนลดปริมาณแอมโมเนียและพฤติกรรมก้าวร้าวและกินกันเอง ทำให้มีอัตราการรอดสูงกว่า

จากการทดลองของ วิเชียร (2523) รายงานว่า ค่าเฉลี่ยของปริมาณน้ำหนักเพิ่มต่อหน่วยต่อวันของกุ้งฝอยที่เลี้ยงในระดับความหนาแน่นของอัตราปล่อย 10 กรัมต่อลูกบาศก์เมตรมีค่าสูงและแตกต่างกว่าที่ความหนาแน่นของอัตราปล่อยที่ 30 และ 50 กรัม ต่อลูกบาศก์เมตร อย่างมีนัยสำคัญ แต่เมื่อศึกษาค่าเฉลี่ยของน้ำหนักรูปร่างของกุ้งฝอยที่เลี้ยงในระดับความหนาแน่นของอัตราการปล่อย 50 กรัมต่อลูกบาศก์เมตร สูงกว่าและแตกต่างกับที่ระดับความหนาแน่นของอัตราการปล่อย 10 และ 30 กรัมต่อลูกบาศก์เมตรอย่างมีนัยสำคัญ ดังนั้น ที่อัตราความหนาแน่นของกุ้งฝอยที่มากขึ้นจะมีต้นทุนการผลิตที่ต่ำลง

แพลงก์ตอน

แพลงก์ตอน (Plankton) คือ สิ่งมีชีวิตขนาดเล็กต่างๆ ซึ่งลอยเป็นอิสระอยู่ในน้ำบางชนิดต้องส่องด้วยกล้องจุลทรรศน์แพลงก์ตอนพืชส่วนใหญ่ประกอบไปด้วย สาหร่ายเกือบทุกคลาส ซึ่งรวมไปถึงพวกแบคทีเรียและราบางชนิดด้วย สำหรับแพลงก์ตอนสัตว์นั้นจะประกอบไปด้วยสัตว์เซลล์เดียวและสัตว์หลายเซลล์รวมทั้งสัตว์ไม่มีกระดูกสันหลังขนาดเล็กๆ และรวมไปถึงตัวอ่อนระยะว่ายน้ำของสัตว์ที่มีกระดูกสันหลังด้วย (บัญญัติ, 2533)

ประเทือง (2531) กล่าวว่า แพลงก์ตอน มาจากภาษากรีก แพลงก์ตอนแปลว่า “wandering” ได้แก่พวกพืชและสัตว์ขนาดเล็กซึ่งมีทั้งแพลงก์ตอนสัตว์และแพลงก์ตอนพืช จะมีขนาดตั้งแต่เล็กมาก เช่น แบคทีเรีย ถึงขนาดที่มองเห็นด้วยตาเปล่าได้ เช่น Algae และ Crustaceans และแพลงก์ตอนขนาดเล็กลอดผ่านถุงลากลอกแพลงก์ตอน เบอร์ 25 ซึ่งมีขนาด 30-40 ไมครอน เรียกว่า nanoplankton และที่ไม่ลอดผ่านถุงแพลงก์ตอน เรียกว่า netplankton ซึ่ง nanoplankton จะเก็บได้โดยการ centrifuging water samples

แพลงก์ตอนพืช

ถัดมา (2542) กล่าวว่าแพลงก์ตอนพืช (Phytoplankton) หมายถึง สาหร่ายขนาดเล็กสามารถสังเคราะห์แสงได้ ลอยลอยในกระแสน้ำอย่างอิสระ มีบางชนิดที่เคลื่อนที่ได้เล็กน้อยด้วยหนวด (flagellum) เป็นผู้ผลิตลำดับแรกในระบบนิเวศของแหล่งน้ำ มีขนาดเล็กมากจนมองด้วยตาเปล่าไม่เห็นถึงขนาดเซลล์ที่มองเห็นด้วยตาเปล่าและเป็นกลุ่มที่มีมวลชีวภาพที่มากที่สุดในจำนวนแพลงก์ตอนทั้งหมดจะเป็นพวกที่ใช้พลังงานแสงอาทิตย์ในการเปลี่ยนสารอาหารพวกอนินทรีย์ให้เป็นอินทรีย์ ที่สลับซับซ้อน ซึ่งเป็นอาหารของผู้บริโภคลำดับต่างๆ ได้แก่พวกแพลงก์ตอนสัตว์หรือสิ่งมีชีวิตอื่นๆ กินแพลงก์ตอนพืชเป็นอาหาร แพลงก์ตอนพืชเป็นผู้ผลิตลำดับแรก (primary producer) ในห่วงโซ่อาหาร (นันทนา, 2539) แพลงก์ตอนพืชเป็นสิ่งมีชีวิตที่ลอยลอยอยู่ในน้ำสุดแต่คลื่นลมและกระแสน้ำจะพัดพาไป แพลงก์ตอนพืชมีบทบาทที่สำคัญอย่างยิ่งต่อระบบนิเวศของแหล่งน้ำ เนื่องจากเป็นผู้ผลิตเบื้องต้น (primary producer) โดยใช้พลังงานจากแสงอาทิตย์หรือพลังงานจากแหล่งอื่นเพื่อผลิตอาหารในรูปของ โปรตีน คาร์โบไฮเดรต ฯลฯ ดังนั้น ชนิด ปริมาณ ความหลากหลายของรูปร่างลักษณะการแพร่กระจาย ฯลฯ ของแพลงก์ตอนจึงมีความสัมพันธ์อย่างชัดเจนกับระบบนิเวศ ดังนั้นการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำ การจัดการสิ่งแวดล้อมในน้ำและการจัดการทรัพยากรประมงจำเป็นต้องใช้ความรู้เรื่องแพลงก์ตอนพืชเป็นความรู้พื้นฐาน เช่น ความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งน้ำ เป็นต้น

แพลงก์ตอนสัตว์

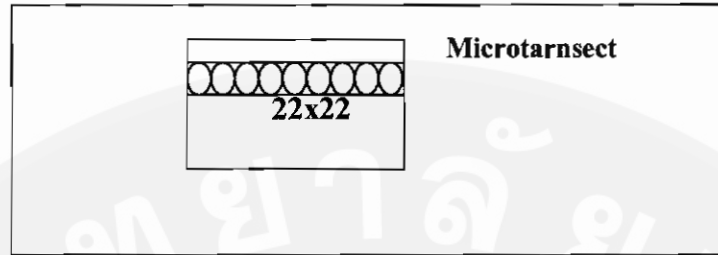
บัญญัติ (2533) แพลงก์ตอนสัตว์ (Zooplankton) คือสัตว์ขนาดเล็กที่ใช้ชีวิตแบบล่องลอยไปตามกระแสน้ำแพลงก์ตอนสัตว์มีความสามารถในการเคลื่อนที่ได้ดีมากกว่าเป็นอาหาร นอกจากนี้อาจกินเศษซากพืชซากสัตว์ที่ตายแล้วเป็นอาหาร

ถัดมา (2542) กล่าวว่าแพลงก์ตอนสัตว์ในน้ำจืดมักประกอบด้วยกลุ่มของสัตว์ไม่มีกระดูกสันหลังที่สำคัญเพียง 3 กลุ่ม คือ Rotifer, Cladocera ในอันดับ Cladocera, Class Crustacea Phylum Arthropoda และ Copepod ในอันดับ Copepod ของ Class Crustacea Phylum Arthropoda (Davis, 1955) แพลงก์ตอนทั้ง 3 กลุ่มนี้ มีความสำคัญมากในเรื่องความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งน้ำจืด ส่วน Moss (1980) รายงานว่า Protozoa, Rotifer และ Crustaceans เป็นกลุ่มหลักของแพลงก์ตอนสัตว์ในน้ำจืดและประเทือง (2534) พบว่าแพลงก์ตอนสัตว์ได้แก่ Protozoa, Rotifer และ Crustaceans พวกนี้เจริญเติบโตโดยอาศัยสารอินทรีย์แบคทีเรียและแพลงก์ตอนพืช

ถัดมา (2542) รายงานว่านอกจากแพลงก์ตอนสัตว์ทั้ง 3 กลุ่ม (Rotifer, Cladoceran และ Copepod) ที่มีความสำคัญในแหล่งน้ำจืดแล้ว พวก Protozoa ใน Phylum Protozoa ก็อาจมีความสำคัญในแหล่งน้ำจืด เช่น ในฤดูร้อน Protozoa ชนิดที่มีขน (Cilia) เช่น สกุล *Paramecium*, *Holophyra*, *Urotricha*, *Tinnopsis* เป็นต้น จะมีความสำคัญในแหล่งน้ำจืดนั้นๆ ด้วย

การเก็บตัวอย่างแพลงก์ตอน

เก็บตัวอย่างน้ำเพื่อนำไปหาชนิดและประมาณของแพลงก์ตอนพืชและสัตว์โดยใช้ถุงกรองแพลงก์ตอนขนาด 22 ไมครอน แล้วนำตัวอย่างน้ำไปตรวจหาชนิดและปริมาณของแพลงก์ตอนทุกๆ 7 วัน โดยใช้วิธี Drop Microtarnsect วิธีนี้ใช้สำหรับสาหร่ายที่มีปริมาณค่อนข้างมาก ไม่เหมาะสำหรับสาหร่ายที่มีปริมาณน้อย นอกจากนี้วิธีนี้ยังมีข้อดี ที่ไม่ต้องใช้อุปกรณ์พิเศษ ถ้าทำอย่างระมัดระวัง จะได้ที่ละเอียดและถูกต้อง สำหรับข้อเสียวิธีนี้จะพบปัญหาเรื่องความแปรปรวนในการสูมน้ำตัวอย่างสาหร่าย จึงทำให้มีความแตกต่างของชนิดและปริมาณสาหร่ายที่นับ แต่สามารถแก้ไขได้ด้วยการเพิ่มจำนวนครั้งในการนับมากขึ้น Microtarnsect/Strip คือ พื้นที่ซึ่งดูผ่านกล้องจุลทรรศน์ โดยการเลื่อนจากกระจกปิดสไลด์ (coverglass) รูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ด้านหนึ่ง ไปอีกด้านหนึ่ง

พื้นที่ Microtarnsect/Strip (mm^2) = ความกว้างของกระจกปิดสไลด์ (mm) x ความกว้างของ
Microtarnsect (mm)*

*ใช้ไมโครมิเตอร์ (Micrometer) ในการวัดความกว้าง

วิธีการนับแบบ Drop Microtarnsect

1. ดูดสารห่วยที่ต้องการนับ หยดลงแผ่นสไลด์ที่ต้องการ 1 หยด (0.02 หรือ 0.05 ml) ปิดด้วยกระจกปิดสไลด์ขนาด 22x22 mm อย่างระมัดระวังไม่ให้น้ำเอ่อมาบริเวณขอบของกระจกปิดสไลด์
2. นำสไลด์วางบนแท่นของกล้อง ตรวจสอบดูสารห่วยด้วยกล้องจุลทรรศน์ที่มีกำลังขยายสูงนับจำนวนเซลล์สารห่วยที่เห็นตลอด 1 Microtarnsect (การนับจำนวนสารห่วยค่อนข้างรวดเร็วเพื่อไม่ให้น้ำระเหยแล้วเกิดฟองอากาศภายใต้กระจกปิดสไลด์ หรืออาจแก้ไขปัญหานี้ได้โดยใช้น้ำยาล้างเล็บแบบใสทาขอบของสไลด์) บันทึกจำนวนและทำเช่นเดียวกันซ้ำอีก 2 Microtarnsect
3. ทำซ้ำอีก 1 สไลด์ โดยวิธีเดียวกันถ้าขอมูลแตกต่างจากสไลด์แรกให้ทำซ้ำเป็นสไลด์ที่ 3
4. คำนวณสารห่วยจากสูตร

Total number/drop (B) = $\frac{\text{พ.ท. กระจกปิดสไลด์} \times (\text{ค่าเฉลี่ยของจำนวนเซลล์ใน 1 Microtarnsect:A})}{\text{พ.ท. ใน 1 Microtarnsect}}$

Total number/ml = B x 20 x ความเข้มข้น (เมื่อ 1 หยด เท่ากับ 0.05 ml)

หรือ = B x 50 x ความเข้มข้น (เมื่อ 1 หยด เท่ากับ 0.02 ml)

ประโยชน์ของแพลงก์ตอน

1. เป็นองค์ประกอบเบื้องต้นของห่วงโซ่อาหาร (food chain) ในแหล่งน้ำธรรมชาติ ห่วงโซ่อาหารนี้อาจยาวหรือสั้นนั้นขึ้นอยู่กับแหล่งน้ำ เช่น ในมหาสมุทร (oceanic water) จะมีห่วงโซ่อาหารยาวถึง 7 ห่วงโซ่อาหาร แถบชายฝั่งทะเลห่วงโซ่อาหารสั้นลงเหลือเพียง 4 ห่วงโซ่อาหาร ส่วนชายฝั่งที่มีธาตุอาหารสมบูรณ์มาก หรือบริเวณน้ำพุ (upwelling) ได้แก่ ชายฝั่งทะเลเปรู (ลัดดา, 2542)
2. ชนิดและปริมาณ ของแพลงก์ตอนใช้ตรวจสอบมลภาวะของแหล่งน้ำได้ จะใช้ได้ดีกับภาวะที่เกิดจากสารอินทรีย์ (organic pollution) แพลงก์ตอนพืชหลายชนิดที่ใช้เป็นดัชนีชี้วัด เช่น *Euglena viridis*, *Nitzschia palea*, *Oscillatoria limosa*, *Scenedesmus quadricauda*, *Oscillatoria tenuis* ทั้งหมดนี้เป็นห้าชนิดแรกที่ใช้ในการตรวจสอบมลภาวะที่เกิดจากสารอินทรีย์ในน้ำ นอกจากนี้ยังใช้ค่าดัชนีความหลากหลาย (diversity index) ซึ่งคำนวณโดยใช้ข้อมูลจำนวนชนิดของแพลงก์ตอนและปริมาณของแพลงก์ตอนแต่ละชนิด ประเมินสภาวะมลพิษในแหล่งน้ำที่ต้องการศึกษา
3. ชนิดของแพลงก์ตอนใช้เป็นดัชนีชี้วัดความอุดมสมบูรณ์ของน้ำธรรมชาติในทะเลที่มี ธาตุอาหารสมบูรณ์ เช่น บริเวณใกล้ฝั่งที่มีน้ำพุ (Upwelling) ของประเทศเปรู มักจะพบไดอะตอมสกุล *Thalassiosira*, *Chaetoceros* เป็นต้น แต่ถ้าบริเวณห่างจากฝั่งของประเทศเปรู ซึ่งเป็นบริเวณที่มีแร่ธาตุอาหารต่ำและมีสัตว์น้ำน้อย จะพบไดอะตอมสกุล *Rhizosolenia*, *Planktoniella* เป็นต้น
4. เป็นตัวชี้กระแสน้ำในมหาสมุทร ในกรณีนี้นิยมใช้แพลงก์ตอนพืชที่มีขนาดใหญ่หรือแพลงก์ตอนสัตว์ที่จำแนกชนิด หรือกลุ่มได้ง่าย เช่น หนอนธนูบางชนิด ได้แก่ *Sagitta elegans* เป็นตัวชี้กระแสน้ำนอกชายฝั่ง และในชายฝั่ง (ลัดดา, 2542)

การวิเคราะห์หาคลอรอฟิลล์

คลอโรฟิลล์เป็นรงควัตถุสังเคราะห์แสงที่มีสีเขียว คลอโรฟิลล์ที่พบในแพลงก์ตอนพืชมีหลายชนิด แต่ที่รู้จักกันทั่วไปคือ คลอโรฟิลล์เอ นอกจากนี้ยังคลอโรฟิลล์บี คลอโรฟิลล์ซี และคลอโรฟิลล์ดี คลอโรฟิลล์เอ และบีมีสูตรทางเคมีดังนี้ $C_{55}H_{72}O_5N_4Mg$ และ $C_{55}H_{70}O_6N_4Mg$ ตามลำดับ คลอโรฟิลล์ละลายได้ดีในไขมันแต่ไม่ละลายน้ำ

คลอโรฟิลล์เอเป็นรงควัตถุสังเคราะห์แสงที่พบมากในแพลงก์ตอนพืชที่ยังมีชีวิตทุกชนิด แต่พบในแพลงก์ตอนพืชที่ตาย แพลงก์ตอนสัตว์ และสสารที่ไม่มีชีวิตเพียงเล็กน้อยเท่านั้น จึงนิยมใช้คลอโรฟิลล์เอชี้ถึงมวลชีวภาพของแพลงก์ตอนพืชในแหล่งน้ำ ซึ่งคลอโรฟิลล์เอมีสัดส่วนประมาณ 0.5-2 % ของน้ำหนักแห้งของแพลงก์ตอนพืชไฟโอไฟดินเอ (phaeophytin a) เป็นคลอโรฟิลล์เอที่สลายตัวไปแล้ว ในการวิเคราะห์หาคลอโรฟิลล์เอนั้นไฟโอไฟดินเอสามารถรบกวนการวัดค่าคลอโรฟิลล์เอได้ เพราะสามารถดูดกลืนแสงในช่วงเดียวกับคลอโรฟิลล์เอ เมื่อวัดคลอโรฟิลล์เอควร

จะวิเคราะห์หาฟิโอฟิตินเอดด้วย สัดส่วนของคลอโรฟิลล์เท่ากับฟิโอฟิตินเอดจะเป็นดัชนีที่บอกสภาพของคลอโรฟิลล์เอดได้เป็นอย่างดีการวิเคราะห์หาคลอโรฟิลล์มี 3 วิธี คือ Spectrophotometric method, Fluorimetric method และ HPLC method วิธี Fluorimetric นั้นค่อนข้างจะไว (sensitive) และใช้ตัวอย่างน้อยกว่าวิธี Spectrophotometric การวิเคราะห์หาคลอโรฟิลล์ด้วยวิธี Spectrophotometric (Strickland and Parsons, 1972)

เครื่องมือและอุปกรณ์

1. เครื่องวัดการดูดกลืนแสง
2. Clinical centrifuge
3. Tissue grinder มีส่วนประกอบด้วยคือ grinding tube และตัวอัดบด (pestle) ซึ่ง grinding tube จะต้องมีก้นกลม จึงจะสะดวกต่อการใช้งาน
4. Centrifuge tube เป็น test tube ที่มีเกลียวสำหรับปิดฝา (screw-cap tube) มีความจุ 15 มิลลิลิตร
5. ชุดกรอง ซึ่งประกอบด้วย vacuum pump และแผ่นกรองชนิดที่เป็น membrane หรือ glass fiber เช่น แผ่นกรอง GF/F แผ่นกรอง GF/C หรือ แผ่นกรองชนิด cellulose acetate

น้ำยาเคมีและวิธีเตรียม

1. สารละลายแมกนีเซียมคาร์บอเนต : ชั่งแมกนีเซียมคาร์บอเนต ($MgCO_3$) ประมาณ 1 กรัม ลงในน้ำกลั่น 100 มิลลิลิตร
2. สารละลายอะซีโตน ความเข้มข้น 90 เปอร์เซ็นต์ (90 % acetone) ผสมอะซีโตน (analytical grade) 9 ส่วน ต่อน้ำกลั่น 1 ส่วน (V/V) ในขวดวัดปริมาตร แล้วเก็บไว้ไม่ให้ถูกแสง
3. สารละลายกรดไฮโดรคลอริก เจือจางกรดไฮโดรคลอริกเข้มข้นปริมาตร 10 มิลลิลิตร ด้วยน้ำกลั่นให้ได้ปริมาตร 100 มิลลิลิตร

ขั้นตอนวิเคราะห์

1. กรองตัวอย่างน้ำ 100 มิลลิลิตรผ่านแผ่นกรอง Membrane หรือ glass fiber ที่มี pore size ประมาณ 0.5 μ m (ตัวอย่างเช่น แผ่น GF/F หรือแผ่น cellulose acetate) (กรณีไม่มีแผ่นกรองดังกล่าว ใช้แผ่นกรอง GF/C แทนก็ได้) ขณะกรองตัวอย่างน้ำหอยดสารละลายแมกนีเซียมคาร์บอเนต 2-3 หยด จากนั้นนำแผ่นกรองที่ได้ไปสกัดคลอโรฟิลล์ หากไม่สามารถทำได้ให้พับแผ่นกรองแล้วห่อด้วยกระดาษฟอยล์ นำไปแช่แข็งอุณหภูมิ -20 องศาเซลเซียส ซึ่งสามารถเก็บไว้ได้นาน 2-3 สัปดาห์

2. นำแผ่นกรองในข้อ 1 มาบดด้วยเครื่องบดเนื้อเยื่อ (tissue grinder) ก่อนบดให้เติมสารละลายอะซิโตน ความเข้มข้น 90 เปอร์เซ็นต์ ลงไปพอประมาณ (เพื่อให้คลอโรฟิลล์ละลายออกมามากที่สุดควรทิ้งไว้อย่างน้อย 10 นาที) แล้วบดจนแผ่นกรองละเอียด หลังจากนั้นเทสารละลายที่ได้ลงในหลอดฝาเกลียว แล้วปรับให้ได้ปริมาตร 5 มิลลิลิตร ถึง 10 มิลลิลิตร ด้วยสารละลายอะซิโตน 90 เปอร์เซ็นต์ เก็บในที่มืดอุณหภูมิ 4 องศาเซลเซียส นาน 1 คืน (ใช้ผ้าดำคลุมหลอดตัวอย่าง เก็บไว้ในตู้เย็น)

3. นำสารละลายที่อยู่ในหลอดเกลียวมา centrifuge ด้วยความเร็ว 4,000 รอบ/นาที เป็นเวลา 20 นาที เอาสารละลายส่วนใสออกมาหาปริมาตรที่แน่นอน

4. จากนั้นนำไปวัดด้วยเครื่องวัดการดูดกลืนแสง โดยค่อย ๆ เทสารละลายลงใน cuvette อย่างช้า ๆ ระวังอย่าให้เกิดตะกอนขุ่น(เพื่อป้องกันตะกอนขุ่น ให้ถ่ายเอาสารละลายเฉพาะส่วนที่ใสลงในหลอดทดลองใหม่แล้วนำไปปั่นที่ความเร็ว 4,000 รอบ/นาที เป็นเวลา 20 นาที อีกครั้ง) แล้ววัดค่าการดูดกลืนแสงที่ความยาวคลื่น 750, 663, 645 และ 630 นาโนเมตร โดยใช้ cuvette ขนาด 1 เซนติเมตร สำหรับแบลนค์ และ reference cell ใช้สารละลายอะซิโตน ความเข้มข้น 90 เปอร์เซ็นต์ การวัดค่าการดูดกลืนแสงที่ความยาวคลื่น 750 นาโนเมตร นั้นใช้ปรับค่าเนื่องจากการรบกวนของความขุ่น เพราะค่าการดูดกลืนแสงที่ความยาวคลื่น 750 นาโนเมตร นั้นจะไวต่อการเปลี่ยนแปลงของความขุ่นอันเกิดจากการนำอะซิโตน ผสมน้ำในอัตราส่วน 9 : 1

5. เมื่อวัดค่าการดูดกลืนแสงเสร็จแล้ว เติมสารละลายกรดไฮโดรคลอริก 2 หยด ทำให้ผสมกันทิ้งไว้ 4-5 นาที จากนั้นนำไปวัดค่าการดูดกลืนแสงที่ความยาวคลื่น 665 นาโนเมตร และ 750 นาโนเมตร อีกครั้ง

6. นำไปคำนวณค่าคลอโรฟิลล์ เอ คลอโรฟิลล์ บี คลอโรฟิลล์ ซีและฟีโอฟิตินได้ดังนี้

$$\text{คลอโรฟิลล์ เอ } (\mu\text{g/L.}) = \frac{[11.64 (\text{abs663}) - 2.16(\text{abs645}) + 0.10 (\text{abs630})] \times \text{vol} \times 106}{\text{VOL}}$$

$$\text{คลอโรฟิลล์ บี } (\mu\text{g/L.}) = \frac{[20.97 (\text{abs645}) - 3.94 (\text{abs663}) - 3.66 (\text{abs630})] \times \text{vol} \times 106}{\text{VOL}}$$

$$\text{คลอโรฟิลล์ ซี } (\mu\text{g/L.}) = \frac{[54.22 (\text{abs630}) - 14.81 (\text{abs645}) - 5.53 (\text{abs663})] \times \text{vol} \times 106}{\text{VOL}}$$

$$\text{ฟีโอฟิติน } (\mu\text{g/L.}) = \frac{26.7 [1.7 (\text{abs6650}) - \text{abs665a}] \times \text{vol}}{\text{VOL}}$$

เมื่อ vol = ปริมาตรสารละลายอะซีโตนที่ใช้สกัด(มิลลิลิตร) และ VOL= ปริมาตรน้ำที่กรอง (ลิตร) abs630, abs645 และ abs663 = ค่า abs ที่ปรับแก้ด้วยค่า abs750 แล้ว และ abs6630 และ abs663a = ค่า abs ก่อนและหลังจากเติมสารละลายกรดไฮโดรคลอริกที่ปรับแก้ด้วยค่า abs750 แล้ว
วิธีการใช้เครื่องวัดการดูดกลืนแสงยี่ห้อ Shimadzu UV-160A เพื่อวัดค่าการดูดกลืนแสงในการ

วิเคราะห์หาคลอโรฟิลล์

1. เปิดเครื่องทิ้งไว้ 15-30 นาที
2. เลือก Mode photometric ตั้งค่า parameter โดยเลือก processing แล้วตั้งค่าที่ต้องการวัดทั้ง 5 ค่า
3. Return กลับไปที่ mode ใหม่ แล้วเลือก mode spectrum ตั้งค่า parameter โดยเลือกช่วงความยาวคลื่นให้ครอบคลุมที่จะวัด (ใส่แบลนด์ทั้ง 2 ด้าน)
4. return กลับไปที่ mode ใหม่ แล้วเลือก mode condition test แล้วเลือกข้อ 1 base line หลังจากเครื่องทำ baseline ผ่านแล้วให้ย้อนกลับไป mode photometric อีกครั้ง
5. ให้กด Start (ใน mode photometric) เพื่อทดสอบดูว่าค่าเป็นศูนย์หรือไม่แล้วจึงค่อยใส่ตัวอย่างลงในช่อง sample แล้วกด start เพื่อทำการวัดตัวอย่างต่อไป

คุณภาพน้ำ

ตารางที่ 2 คุณภาพน้ำที่เหมาะสมต่อการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ

ลำดับ ที่	ค่าพารามิเตอร์	ค่าระดับที่ เหมาะสม	เอกสาร/อ้างอิง
1	อุณหภูมิของน้ำ (องศาเซลเซียส)	25.0-32.0	กรมประมง (2540)
2	ค่าความโปร่งแสงของน้ำ (เซนติเมตร)	30-60	กรมประมง (2540)
4	ปริมาณไนเตรท (NO ₃) (มิลลิกรัมต่อลิตร)	ไม่เกิน 0.5	กรมควบคุมมลพิษ (2542)
5	ปริมาณไนไตรท์ (NO ₂) (มิลลิกรัมต่อลิตร)	ไม่เกิน 5.0	กรมควบคุมมลพิษ (2542)
6	ปริมาณแอมโมเนียรวม (มิลลิกรัมต่อลิตร)	ไม่เกิน 0.5	กรมควบคุมมลพิษ (2542)
7	ปริมาณออกซิเจนที่ละลายในน้ำ (มิลลิกรัมต่อลิตร)	ไม่ต่ำกว่า 6.0	กรมควบคุมมลพิษ (2542)
8	ความเป็นกรด-ด่าง(pH)	7.0-8.5	กรมประมง (2540)
9	ปริมาณความเป็นด่าง (มิลลิกรัมต่อลิตร)	100-150	กรมควบคุมมลพิษ (2542)
10	ความกระด้าง (มิลลิกรัมต่อลิตร)	100-150	กรมควบคุมมลพิษ (2542)
11	ค่าความสกปรกในรูปอินทรีย์สาร (BOD) (มิลลิกรัมต่อลิตร)	ไม่เกิน 1.5	กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม (2537)
12	ปริมาณคาร์บอนไดออกไซด์อิสระ(CO ₂) (มิลลิกรัมต่อลิตร)	ไม่เกิน 30	ศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืด (2549)

วัน เวลา และสถานที่ทำการวิจัย

ระยะเวลาที่ทำการวิจัย ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2553 ถึงเดือนกันยายน 2554

สถานที่ทำการทดลอง คณะเทคโนโลยีการประมงและทรัพยากรทางน้ำมหาวิทยาลัยแม่โจ้
อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ 50290

อุปกรณ์และวิธีการ

การทดลองย่อยที่ 1: การศึกษาอัตราการกรองน้ำเขียวของปลานิลในขนาดต่างๆ ที่ระดับอุณหภูมิ 25, 30 และ 35 องศาเซลเซียส วางแผนการทดลองแบบสุ่มตลอด (Completely Randomized Design, CRD) จำนวน 3 ซ้ำ ขั้นตอนในการทดลองมีดังนี้

1.1. วิธีการดำเนินการวิจัย

วิธีการเตรียมแพลงก์ตอน (น้ำเขียว) นำน้ำในบ่อเลี้ยงปลากรองด้วยผ้ากรอง แพลงก์ตอนขนาด 2 ไมครอน ขยายพันธุ์โดยใช้ปุ๋ยจากเกลือจากการหมักมูลสุกร

1.2. วัสดุอุปกรณ์และปลานิลที่ใช้ในการทดลอง

ติดตั้งเครื่องควบคุมอุณหภูมิทั้ง 3 ระดับคือ 24, 29 และ 34 องศาเซลเซียสทำการควบคุมโดยอุณหภูมิ 24 องศาเซลเซียสใช้เครื่อง chiller ควบคุม ส่วนที่ระดับ 29 และ 34 องศาเซลเซียสใช้เครื่องทำความร้อน (heater) ยี่ห้อ Shogun ขนาด 500 วัตต์ กระบะละ 2 ตัว ความคลาดเคลื่อนไม่เกิน 0.25 องศาเซลเซียส พร้อมติดตั้งเครื่องควบคุมอุณหภูมิกระบะละ 1 ชุด

ใช้ปลานิลขนาด 6.5, 12.5, 25.0, 50.0 และ 100 กรัม จำนวนขนาดละ 5 ตัว นำมาใส่ตู้กระจกที่ใช้ในการทดลองที่มีแพลงก์ตอน (น้ำเขียว) ที่ระดับอุณหภูมิ 25, 30 และ 35 องศาเซลเซียส วัดปริมาณคลอโรฟิลล์ ให้อ่างแสงในบริเวณทดลอง โดยใช้พลาสติกสีดำคลุมบ่อที่ทดลอง เมื่อเวลาผ่านไป 48 ชั่วโมง ทำการตรวจปริมาณคลอโรฟิลล์ เอ (ไมโครกรัมต่อลิตร) ปริมาณแพลงก์ตอนพืช (เซลล์ต่อมิลลิเมตร) ความหนาแน่นของน้ำเขียว (เซลล์ต่อมิลลิเมตรต่อชั่วโมง) และอัตราการกรองน้ำเขียว (เซลล์ต่อกิโลกรัมต่อชั่วโมง)

ปัจจัยที่ทำการศึกษา

1. วิเคราะห์ความหลากหลายและองค์ประกอบของแพลงก์ตอนพืช

เก็บตัวอย่างแพลงก์ตอนพืช ที่ระยะเวลา 48 ชั่วโมง โดยใช้ถุงกรองแพลงก์ตอน แล้วเก็บรักษาสภาพด้วย Lugol's solution หลังจากนั้นนำมาจัดจำแนกชนิด และตรวจนับปริมาณแพลงก์ตอนพืช (เซลล์ต่อมิลลิเมตร)

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์ทางสถิติ โดยวิเคราะห์ความแปรปรวน (Analysis of Variance) เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างทางสถิติระหว่างกลุ่มทดลอง ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซ็นต์ โดยใช้โปรแกรม SPSS for Window เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยโดยใช้วิธีการของ Duncan's New Multiple Range Test

การทดลองย่อยที่ 2: การศึกษาปริมาณคลอโรฟิลล์ และความหนาแน่นของแพลงก์ตอน 10×10^6 ในบ่อดินที่มีกากเหลือจากการหมักมูลสุกรที่ระดับต่างๆกัน

2.1. วิธีการดำเนินการวิจัย

วางแผนการทดลองแบบสุ่มตลอด (Completely Randomized Design, CRD) จำนวน 3 ซ้ำ ระยะเวลาการทดลองจำนวน 60 วัน ในการศึกษาแบ่งการทดลองออกเป็น 8 การทดลอง โดยใช้ปุ๋ยจากกากเหลือจากการหมักมูลสุกรที่ระดับต่างๆกัน ดังนี้

- การทดลองที่ 1 ปุ๋ยกากเหลือจากมูลสุกรหมักที่ระดับ 0 กิโลกรัมต่อไร่ต่อสัปดาห์
- การทดลองที่ 2 ปุ๋ยกากเหลือจากมูลสุกรหมักที่ระดับ 30 กิโลกรัมต่อไร่ต่อสัปดาห์
- การทดลองที่ 3 ปุ๋ยกากเหลือจากมูลสุกรหมักที่ระดับ 60 กิโลกรัมต่อไร่ต่อสัปดาห์
- การทดลองที่ 4 ปุ๋ยกากเหลือจากมูลสุกรหมักที่ระดับ 90 กิโลกรัมต่อไร่ต่อสัปดาห์
- การทดลองที่ 5 ปุ๋ยกากเหลือจากมูลสุกรหมักที่ระดับ 120 กิโลกรัมต่อไร่ต่อสัปดาห์
- การทดลองที่ 6 ปุ๋ยกากเหลือจากมูลสุกรหมักที่ระดับ 150 กิโลกรัมต่อไร่ต่อสัปดาห์
- การทดลองที่ 7 ปุ๋ยกากเหลือจากมูลสุกรหมักที่ระดับ 180 กิโลกรัมต่อไร่ต่อสัปดาห์
- การทดลองที่ 8 ปุ๋ยกากเหลือจากมูลสุกรหมักที่ระดับ 210 กิโลกรัมต่อไร่ต่อสัปดาห์

2.2 วิธีการเตรียมบ่อที่ใช้ในการทดลอง

- 2.2.1 เตรียมบ่อขนาด 3×5 เมตร จำนวน 24 บ่อ
- 2.2.2 โรยปูนขาว ดากบ่อให้แห้ง
- 2.2.3 นำน้ำเข้าบ่อโดยผ่านการกรองด้วย (ผ้าโอล่อนแก้ว)
- 2.2.4 จากนั้นใส่ปุ๋ยกากเหลือจากการหมักมูลสุกรที่ระดับ 0, 30, 60, 90, 120, 150, 180 และ 210 กิโลกรัมต่อไร่ต่อสัปดาห์ ตามลำดับ ปรับระดับน้ำที่ระดับความลึก 1 เมตร
- 2.2.5 ทำการตรวจนับปริมาณและวิเคราะห์ปริมาณคลอโรฟิลล์ ทุกๆสัปดาห์
- 2.2.6 ทำการทดลองจนครบ 2 เดือน นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ผล

ปัจจัยที่ทำการศึกษา

1. ตรวจวัดปัจจัยคุณภาพน้ำ ทางเคมีและทางชีวภาพ ในบ่อดินที่มีกากเหลือจากการหมักมูลสุกรที่ระดับต่างๆกัน ทุกๆ 1 เดือนต่อครั้ง ในวิธีการเก็บและวิเคราะห์คุณภาพน้ำ โดยใช้วิธีของ Standard Methods (1982) ได้แก่

ตารางที่ 3 เครื่องมือวิเคราะห์หรือวิธีวิเคราะห์คุณภาพน้ำ

พารามิเตอร์	เครื่องมือวิเคราะห์หรือวิธีวิเคราะห์
1. อุณหภูมิของน้ำ (Temperature)	Thermometer (YSI model 59)
2. ค่าความเป็นกรดเป็นด่างของน้ำ (pH)	pH meter (HI 9812)
3. ปริมาณออกซิเจนที่ละลายน้ำ (Dissolved Oxygen : DO)	DO meter (YSI model 59)
4. ปริมาณความขุ่นของน้ำ	Multirole
5. แอมโมเนีย-ไนโตรเจน (Ammonia)	Indophenol Blue Method
6. ไนเตรท-ไนโตรเจน (Nitrate)	Cadmium Reduction Method
7. ออร์โธฟอสเฟต (Orthophosphate)	Ascorbic Acid method
8. คลอโรฟิลล์ เอ (Chlorophyll -a)	Spectrophotometric Determination
9. ค่าความเป็นด่าง (Alkalinity)	

2. วิเคราะห์ความหลากหลายและองค์ประกอบของแพลงก์ตอนพืช

เก็บตัวอย่างแพลงก์ตอนพืช ทุกๆ สัปดาห์ โดยใช้ถุงกรองแพลงก์ตอน แล้วเก็บรักษาสภาพด้วย Lugol s' solution หลังจากนั้นนำมาจัดจำแนกชนิด และตรวจนับปริมาณแพลงก์ตอนพืช (เซลล์ต่อมิลลิลิตร)

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

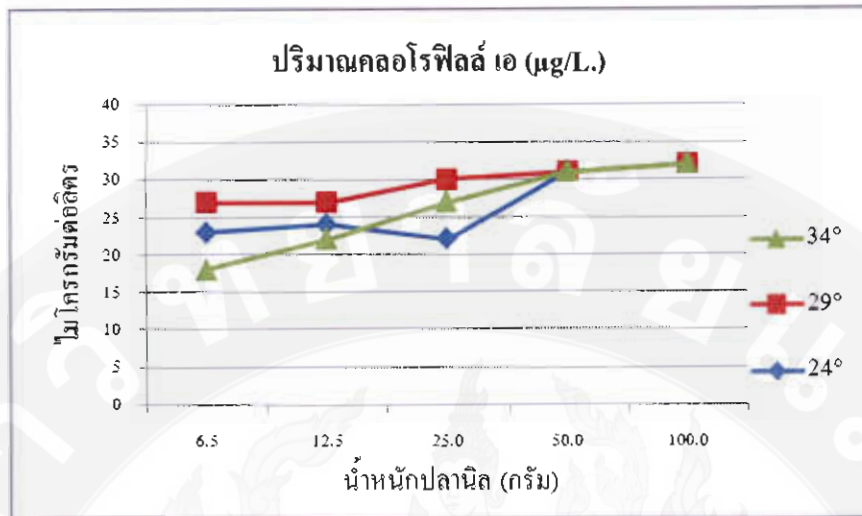
นำข้อมูลที่ได้นำมาทำการวิเคราะห์ทางสถิติ โดยวิเคราะห์ความแปรปรวน (Analysis of Variance) เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างทางสถิติระหว่างกลุ่มทดลอง ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซ็นต์ โดยใช้โปรแกรม SPSS for Window เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยโดยใช้วิธีการของ Duncan's New Multiple Range Test

ผลการวิจัย

การทดลองย่อยที่ 1: การศึกษาอัตราการกรองน้ำเขียวของปลานิลในขนาดต่างๆ ที่ระดับอุณหภูมิ 24, 29 และ 34 องศาเซลเซียส เมื่อสิ้นสุดการทดลองผลการทดลองปรากฏตามตารางที่ 4

ตารางที่ 4 อัตราการกรองน้ำเขียวของปลานิลขนาดต่างๆ ที่ระดับอุณหภูมิ 24, 29 และ 34 องศาเซลเซียส โดยมีปริมาณแพลงก์ตอนพืชเท่ากับ $8.15 \pm 5.54 \times 10^6$ เซลล์ต่อมิลลิลิตร เมื่อเริ่มก่อนการทดลอง ระยะเวลา 48 ชั่วโมง เมื่อสิ้นสุดการทดลอง พบว่า

ปลานิล (กรัม)	อุณหภูมิ (°C)	พารามิเตอร์		
		ปริมาณคลอโรฟิลล์ เอ ($\mu\text{g/L}$)	ปริมาณแพลงก์ตอนพืช (cell $\times 10^3/\text{ml}$)	อัตราการกรอง น้ำเขียว (cell $\times 10/\text{kg/hr}$)
6.5	24	23.33 $\pm$ 0.348	202 $\pm$ 7.234	175 $\pm$ 0.355
	29	27.53 $\pm$ 0.504	715 $\pm$ 2.728	168 $\pm$ 0.302
	34	18.57 $\pm$ 0.731	226 $\pm$ 4.371	704 $\pm$ 5.301
12.5	24	24.23 $\pm$ 0.285	210 $\pm$ 4.098	173 $\pm$ 0.008
	29	27.83 $\pm$ 0.088	771 $\pm$ 1.856	160 $\pm$ 0.001
	34	22.07 $\pm$ 0.639	269 $\pm$ 1.155	696 $\pm$ 5.226
25.0	24	22.87 $\pm$ 0.448	226 $\pm$ 4.910	172 $\pm$ 0.123
	29	30.43 $\pm$ 0.410	800 $\pm$ 5.239	153 $\pm$ 0.889
	34	27.33 $\pm$ 0.561	355 $\pm$ 3.180	678 $\pm$ 5.101
50.0	24	31.07 $\pm$ 0.240	295 $\pm$ 6.009	171 $\pm$ 0.002
	29	31.27 $\pm$ 0.260	819 $\pm$ 1.763	153 $\pm$ 0.558
	34	31.22 $\pm$ 0.588	440 $\pm$ 0.577	175 $\pm$ 0.023
100.0	24	32.10 $\pm$ 0.115	366 $\pm$ 2.906	170 $\pm$ 0.002
	29	32.33 $\pm$ 0.273	847 $\pm$ 1.453	115 $\pm$ 0.303
	34	32.10 $\pm$ 0.306	458 $\pm$ 9.920	161 $\pm$ 0.004

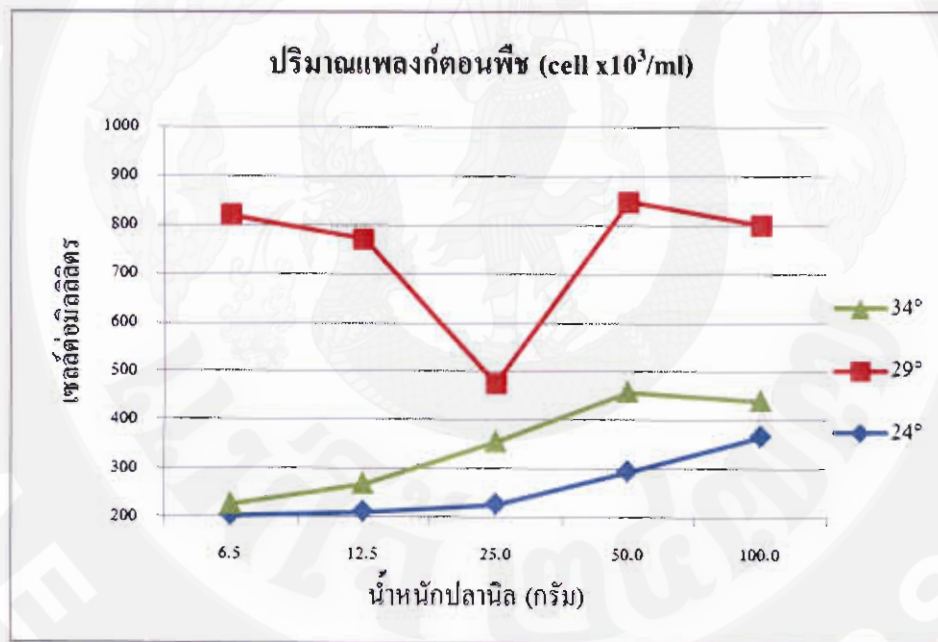
ภาพที่ 2 ปริมาณคลอโรฟิลล์ เอ ในบ่อซีเมนต์เลี้ยงของปลานิลในขนาดต่างๆ ที่ระดับอุณหภูมิ 24, 29 และ 34 องศาเซลเซียส ระยะเวลา 60 วัน

ปริมาณคลอโรฟิลล์ เอ

การศึกษาอัตราการกรองแสงก่อกอนพืชของปลานิลในขนาดต่างๆ ที่ระดับอุณหภูมิ 24, 29 และ 34 องศาเซลเซียส พบว่า ที่ระดับอุณหภูมิ 24 องศาเซลเซียส ปริมาณคลอโรฟิลล์ เอในน้ำของแต่ละชุดการทดลองมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ($p < 0.05$) โดยสามารถแบ่งความแตกต่างของปริมาณคลอโรฟิลล์ เอในน้ำ เมื่อสิ้นสุดการทดลองเฉลี่ยออกได้ 3 กลุ่มคือ กลุ่มที่ 1 มีปริมาณคลอโรฟิลล์ เอ ในบ่อปลานิลขนาด 100.0 และ 50.0 กรัม มีค่าสูงสุด โดยมิต่ำ 32.10 ± 0.115 และ 31.07 ± 0.240 ไมโครกรัมต่อลิตร ตามลำดับ กลุ่มที่ 2 คือ ปริมาณคลอโรฟิลล์ เอ ในบ่อปลานิล ขนาด 12.5 กรัม มีค่าเท่ากับ 24.23 ± 0.285 ไมโครกรัมต่อลิตร และกลุ่มที่ 3 คือ ปริมาณคลอโรฟิลล์ เอ ในบ่อปลานิล ขนาด 6.5 และ 25.0 กรัม มีค่าต่ำที่สุด โดยมีค่า 23.33 ± 0.285 และ 22.87 ± 0.448 ไมโครกรัมต่อลิตร ตามลำดับ ดังปรากฏตามตารางที่ 4 และภาพที่ 2

ที่ระดับอุณหภูมิ 29 องศาเซลเซียส ปริมาณคลอโรฟิลล์ เอในน้ำของแต่ละชุดการทดลองมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ($p < 0.05$) โดยสามารถแบ่งความแตกต่างของปริมาณคลอโรฟิลล์ เอ ในน้ำ เมื่อสิ้นสุดการทดลองเฉลี่ยออกได้ 3 กลุ่มคือ กลุ่มที่ 1 มีปริมาณคลอโรฟิลล์ เอ ในบ่อปลานิลขนาด 100.0, 50.0 และ 25.0 กรัม มีค่าสูงสุด โดยมีค่า 32.33 ± 0.273 , 31.27 ± 0.260 และ 30.43 ± 0.410 ไมโครกรัมต่อลิตร ตามลำดับ กลุ่มที่ 2 คือ ปริมาณคลอโรฟิลล์ เอ ในบ่อปลานิล ขนาด 12.5 กรัม มีค่าเท่ากับ 27.83 ± 0.088 ไมโครกรัมต่อลิตร และกลุ่มที่ 3 คือ ปริมาณคลอโรฟิลล์ เอ ในบ่อปลานิล ขนาด 6.5 กรัม มีค่าต่ำที่สุด โดยมีค่า 27.53 ± 0.504 ไมโครกรัมต่อลิตร ดังปรากฏตามตารางที่ 4 และภาพที่ 2

ที่ระดับอุณหภูมิ 34 องศาเซลเซียส ปริมาณคลอโรฟิลล์ เอ ในน้ำของแต่ละชุดการทดลองมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ($p < 0.05$) โดยสามารถแบ่งความแตกต่างของปริมาณคลอโรฟิลล์ เอ ในน้ำ เมื่อสิ้นสุดการทดลองเฉลี่ยออกได้ 4 กลุ่มคือ กลุ่มที่ 1 มีปริมาณคลอโรฟิลล์ เอ ในบ่อปลานิล ขนาด 100.0 และ 50.0 กรัม มีค่าสูงที่สุด โดยมีค่า 32.10 ± 0.306 และ 31.22 ± 0.588 ไมโครกรัมต่อลิตร ตามลำดับ กลุ่มที่ 2 คือ ปริมาณคลอโรฟิลล์ เอ ในบ่อปลานิล ขนาด 25.0 กรัม มีค่าเท่ากับ 27.33 ± 0.561 ไมโครกรัมต่อลิตร กลุ่มที่ 3 คือ ปริมาณคลอโรฟิลล์ เอ ในบ่อปลานิล ขนาด 12.5 กรัม โดยมีค่า 22.07 ± 0.639 ไมโครกรัมต่อลิตร และกลุ่มที่ 4 คือ ปริมาณคลอโรฟิลล์ เอ ในบ่อปลานิล ขนาด 6.5 กรัม มีค่าต่ำที่สุด โดยมีค่า 18.57 ± 0.731 ไมโครกรัมต่อลิตร ดังปรากฏตามตารางที่ 4 และภาพที่ 2

ภาพที่ 3 ปริมาณแพลงก์ตอนพืชในบ่อซีเมนต์เลี้ยงของปลานิลในขนาดต่างๆ ที่ระดับอุณหภูมิ 24, 29 และ 34 องศาเซลเซียส ระยะเวลา 60 วัน

ความหลากหลายและองค์ประกอบของแพลงก์ตอนพืช

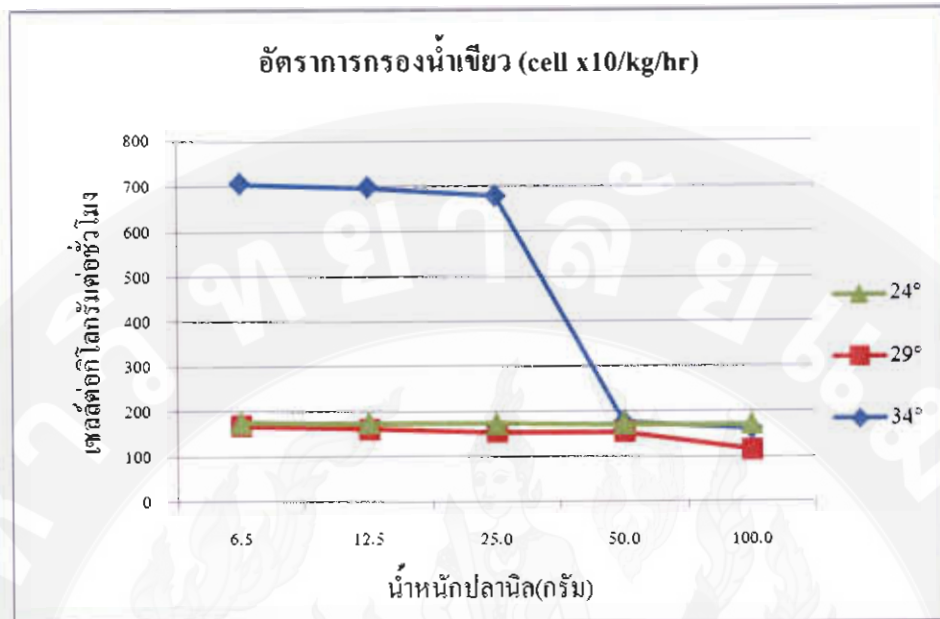
จากการทดลองการศึกษ้อัตราการกรองแพลงก์ตอนของปลานิลในขนาดต่างๆ ที่ระดับอุณหภูมิ 24, 29 และ 34 องศาเซลเซียส เมื่อสิ้นสุดการทดลองผลการทดลองพบว่า แพลงก์ตอนพืชทั้งหมดที่พบ 6 ชนิด ได้แก่ *Chlorella* sp., *Scenedesmus* sp., *Monoraphidium* sp., *Chroococciopsis*, *Scenedesmus* (Lagerheim) Chodat และ *Chroococcus* sp.

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยแม่โจ้

พบว่า ที่ระดับอนุหภูมิ 24 องศาเซลเซียส ปริมาณแพลงก์ตอนพืชของแต่ละชุดการทดลองมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ($p < 0.05$) โดยสามารถแบ่งความแตกต่างของปริมาณแพลงก์ตอนพืชเมื่อสิ้นสุดการทดลองเฉลี่ยออกได้ 3 กลุ่มคือ กลุ่มที่ 1 มีปริมาณแพลงก์ตอนพืชในบ่อปลานิลขนาด 100.0 กรัม มีค่าสูงที่สุด โดยมีค่า $366 \pm 2.906 \times 10^3$ เซลล์ต่อมิลลิลิตรตามลำดับ กลุ่มที่ 2 คือ ปริมาณแพลงก์ตอนพืชในบ่อปลานิลขนาด 50.0 กรัม มีค่าเท่ากับ $295 \pm 6.009 \times 10^3$ เซลล์ต่อมิลลิลิตรและกลุ่มที่ 3 คือ ปริมาณแพลงก์ตอนพืชในบ่อปลานิล ขนาด 25.0, 12.5 และ 6.5 กรัม มีค่าต่ำที่สุด โดยมีค่า $226 \pm 4.910 \times 10^3$, $210 \pm 4.098 \times 10^3$ และ $202 \pm 7.234 \times 10^3$ เซลล์ต่อมิลลิลิตรตามลำดับ ดังปรากฏตามตารางที่ 4 และภาพที่ 3

ที่ระดับอนุหภูมิ 29 องศาเซลเซียส ปริมาณแพลงก์ตอนพืชของแต่ละชุดการทดลองมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ($p < 0.05$) โดยสามารถแบ่งความแตกต่างของปริมาณแพลงก์ตอนพืชเมื่อสิ้นสุดการทดลองเฉลี่ยออกได้ 5 กลุ่มคือ กลุ่มที่ 1 มีปริมาณแพลงก์ตอนพืชในบ่อปลานิลขนาด 100.0 กรัม มีค่าสูงที่สุด มีค่า $847 \pm 1.453 \times 10^3$ เซลล์ต่อมิลลิลิตร กลุ่มที่ 2 คือ ปริมาณแพลงก์ตอนพืชในบ่อปลานิลขนาด 50.0 กรัม มีค่าเท่ากับ $819 \pm 1.763 \times 10^3$ เซลล์ต่อมิลลิลิตรและกลุ่มที่ 3 คือ ปริมาณแพลงก์ตอนพืชในบ่อปลานิล ขนาด 25.0 กรัม มีค่าเท่ากับ $800 \pm 5.239 \times 10^3$ เซลล์ต่อมิลลิลิตร กลุ่มที่ 4 คือ ปริมาณแพลงก์ตอนพืชในบ่อปลานิลขนาด 12.5 กรัม มีค่าเท่ากับ $771 \pm 1.856 \times 10^3$ เซลล์ต่อมิลลิลิตรและกลุ่มที่ 5 คือ ปริมาณแพลงก์ตอนพืชในบ่อปลานิล ขนาด 6.5 กรัม มีค่าต่ำที่สุด โดยมีค่า $715 \pm 2.728 \times 10^3$ เซลล์ต่อมิลลิลิตร ดังปรากฏตามตารางที่ 4 และภาพที่ 3

ที่ระดับอนุหภูมิ 34 องศาเซลเซียส ปริมาณแพลงก์ตอนพืชของแต่ละชุดการทดลองมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ($p < 0.05$) โดยสามารถแบ่งความแตกต่างของปริมาณแพลงก์ตอนพืชเมื่อสิ้นสุดการทดลองเฉลี่ยออกได้ 4 กลุ่มคือ กลุ่มที่ 1 มีปริมาณแพลงก์ตอนพืชในบ่อปลานิลขนาด 100.0 และ 50.0 กรัม มีค่าสูงที่สุด โดยมีค่า $458 \pm 9.292 \times 10^3$ และ $440 \pm 0.577 \times 10^3$ เซลล์ต่อมิลลิลิตรตามลำดับ กลุ่มที่ 2 คือ ปริมาณแพลงก์ตอนพืชในบ่อปลานิลขนาด 25.0 กรัม มีค่าเท่ากับ $355 \pm 3.180 \times 10^3$ เซลล์ต่อมิลลิลิตรและกลุ่มที่ 3 คือ ปริมาณแพลงก์ตอนพืชในบ่อปลานิล ขนาด 12.5 กรัม มีค่า $269 \pm 1.155 \times 10^3$ เซลล์ต่อมิลลิลิตร และกลุ่มที่ 4 คือ ปริมาณแพลงก์ตอนพืชในบ่อปลานิลขนาด 6.5 กรัม มีค่าต่ำที่สุด โดยมีค่า $226 \pm 4.4371 \times 10^3$ เซลล์ต่อมิลลิลิตร ดังปรากฏตามตารางที่ 4 และภาพที่ 3

ภาพที่ 4 อัตราการกรองน้ำเขียวในบ่อซีเมนต์เลี้ยงของปลานิลในขนาดต่างๆ ที่ระดับอุณหภูมิ 24, 29 และ 34 องศาเซลเซียส ระยะเวลา 60 วัน

อัตราการกรองน้ำเขียว

การศึกษาอัตราการกรองน้ำเขียวของปลานิลในขนาดต่างๆ ที่ระดับอุณหภูมิ 24, 29 และ 34 องศาเซลเซียส พบว่า ที่ระดับอุณหภูมิ 24 องศาเซลเซียส อัตราการกรองน้ำเขียวของแต่ละชุดการทดลองมีความแตกต่างกัน ($p \geq 0.05$) โดยสามารถแบ่งความแตกต่างของอัตราการกรองน้ำเขียวเมื่อสิ้นสุดการทดลองเฉลี่ยออกได้ 2 กลุ่มคือ กลุ่มที่ 1 มีอัตราการกรองน้ำเขียวในบ่อปลานิลขนาด 6.5 กรัม มีค่าสูงที่สุด โดยมีค่า $175 \pm 0.355 \times 10$ เซลล์ต่อกิโลกรัมต่อชั่วโมง รองลงมาคือ อัตราการกรองน้ำเขียวในบ่อปลานิลขนาด 12.5, 25.0 และ 50.0 กรัม มีค่าเท่ากับ $173 \pm 0.008 \times 10$, $172 \pm 0.123 \times 10$ และ $171 \pm 0.002 \times 10$ เซลล์ต่อกิโลกรัมต่อชั่วโมง ตามลำดับ กลุ่มที่ 2 คือ อัตราการกรองน้ำเขียวในบ่อปลานิลขนาด 100.0 กรัม ค่าต่ำสุดมีค่าเท่ากับ $170 \pm 0.002 \times 10$ เซลล์ต่อกิโลกรัมต่อชั่วโมง แต่ไม่มีความแตกต่างกับอัตราการกรองน้ำเขียวในบ่อปลานิลขนาด 25.0 และ 50.0 กรัม ดังปรากฏตามตารางที่ 4 และภาพที่ 4

ที่ระดับอุณหภูมิ 29 องศาเซลเซียส อัตราการกรองน้ำเขียวของแต่ละชุดการทดลองมีความแตกต่างกัน ($p < 0.05$) โดยสามารถแบ่งความแตกต่างของอัตราการกรองน้ำเขียวเมื่อสิ้นสุดการทดลองเฉลี่ยออกได้ 2 กลุ่มคือ กลุ่มที่ 1 มีอัตราการกรองน้ำเขียวในบ่อปลานิลขนาด 6.5 กรัม มีค่าสูงที่สุด โดยมีค่า $168 \pm 0.302 \times 10$ เซลล์ต่อกิโลกรัมต่อชั่วโมง รองลงมาคือ อัตราการกรองน้ำเขียวในบ่อปลานิลขนาด 12.5, 25.0 และ 50.0 กรัม มีค่าเท่ากับ $160 \pm 0.001 \times 10$, $153 \pm 0.889 \times 10$ และ

153±0.558 x10 เซลล์ต่อกิโลกรัมต่อชั่วโมง ตามลำดับ กลุ่มที่ 2 คือ อัตราการกรองน้ำเขียวในบ่อปลานิลขนาด 100.0 กรัม มีค่าต่ำที่สุด โดยมีค่า 115±0.303 x10 เซลล์ต่อกิโลกรัมต่อชั่วโมง ดังปรากฏตามตารางที่ 4 และภาพที่ 4

ที่ระดับอนุหภูมิ 34 องศาเซลเซียส อัตราการกรองน้ำเขียวของแต่ละชุดการทดลองไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ ($p>0.05$) โดยอัตราการกรองน้ำเขียวเมื่อสิ้นสุดการทดลองมีอัตราการกรองน้ำเขียวในบ่อปลานิลขนาด 6.5 กรัม มีค่าสูงที่สุด โดยมีค่า 704±5.301 x10 เซลล์ต่อกิโลกรัมต่อชั่วโมง รองลงมาคือ อัตราการกรองน้ำเขียวในบ่อปลานิลขนาด 12.5, 25.0, 50.0 และ 100.0 กรัม มีค่าเท่ากับ 696±5.226 x10, 678±5.101 x10, 175±0.023 x10 และ 161±0.004 x10 เซลล์ต่อกิโลกรัมต่อชั่วโมง ตามลำดับ ดังปรากฏตามตารางที่ 4 และภาพที่ 4

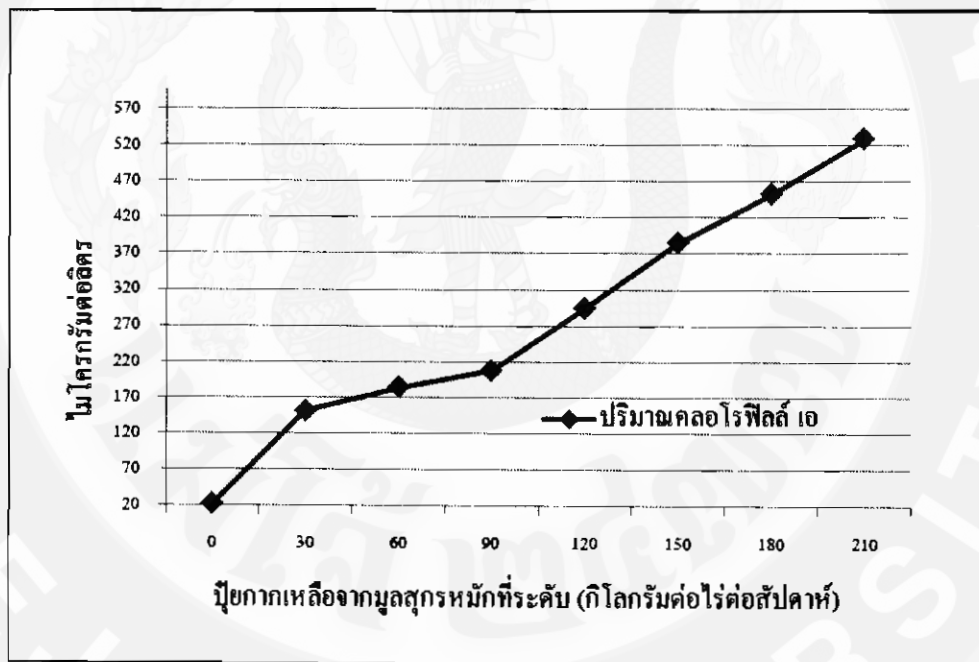
การทดลองย่อยที่ 2: การศึกษาปริมาณคลอโรฟิลล์เอและความหนาแน่นของแพลงก์ตอน 10×10^6 ในบ่อดินที่มีกากเหลือจากการหมักมูลสุกรที่ระดับต่างๆกัน ระยะเวลา 60 วัน เมื่อสิ้นสุดการทดลองผลการทดลองปรากฏตามตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ปริมาณคลอโรฟิลล์ เอ และปริมาณแพลงก์ตอนพืช ในบ่อดินที่มีกากเหลือจากการหมักมูลสุกรที่ระดับต่างๆกัน ระยะเวลา 60 วัน

บ่อกากเหลือจากมูลสุกรหมักที่ระดับ (กิโลกรัมต่อไร่ต่อสัปดาห์)	พารามิเตอร์	
	ปริมาณคลอโรฟิลล์ เอ ($\mu\text{g/L.}$)	ปริมาณแพลงก์ตอนพืช (cell x10 ³ /ml)
0	22±12.7	102.3±12.4
30	151±41.3	825.5±452.1
60	184±13.5	710.4±236.2
90	208±16.4	856.8±485.7
120	295±12.3	1155.8±782.5
150	385±22.5	620.5±154.3
180	452±65.8	598.5±352.6
210	529±58.2	578.9±365.5

ปริมาณคลอโรฟิลล์ เอ

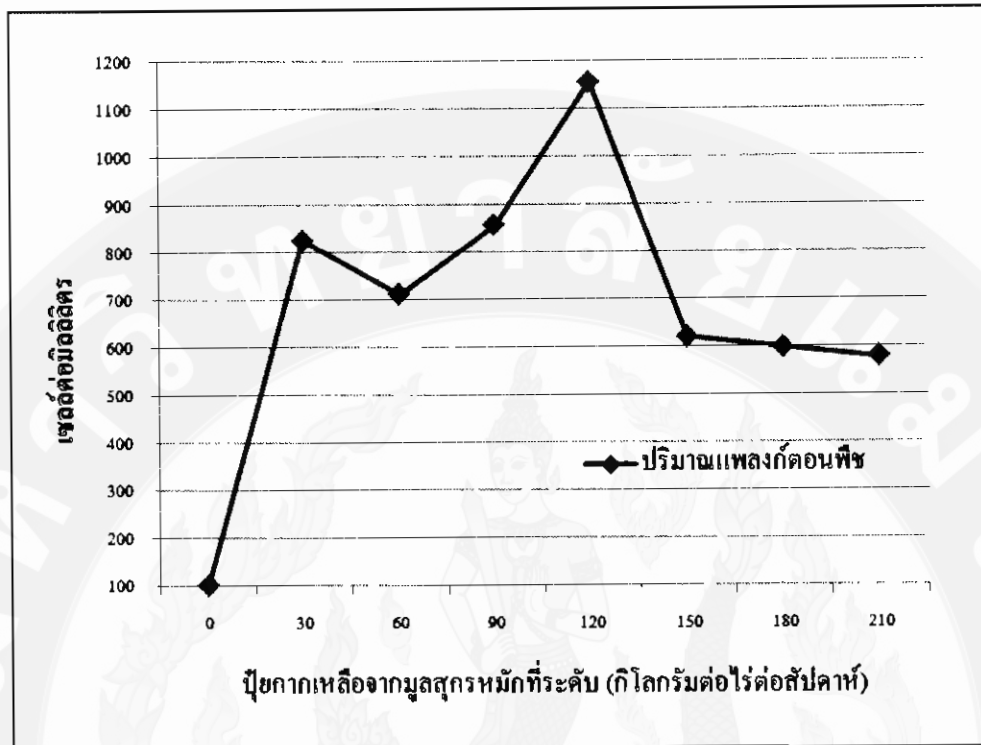
การศึกษาปริมาณคลอโรฟิลล์ เอ และความหนาแน่นของแพลงก์ตอน 10×10^6 ในบ่อดินที่มีกากเหลือจากการหมักมูลสุกรในอัตราส่วนแตกต่างกัน คือ 0, 30, 60, 90, 120, 150, 180 และ 210 กิโลกรัมต่อไร่ต่อสัปดาห์ พบว่า ปริมาณคลอโรฟิลล์ เอ ในน้ำ มีค่าดังนี้ คือ 22 ± 12.7 , 151 ± 41.3 , 184 ± 13.5 , 208 ± 16.4 , 295 ± 12.3 , 385 ± 22.5 , 452 ± 65.8 และ 529 ± 58.2 ไมโครกรัมต่อลิตร ตามลำดับ โดยปริมาณคลอโรฟิลล์ เอ ในบ่อที่ใช้ปุ๋ยกากเหลือจากมูลสุกรหมักที่ระดับ 210 กิโลกรัมต่อไร่ต่อสัปดาห์ มีค่าสูงที่สุด โดยมีค่า 529 ± 58.2 ไมโครกรัมต่อลิตร แต่ไม่มีความแตกต่างกับบ่อที่ใช้ปุ๋ยกากเหลือจากมูลสุกรหมักที่ระดับ 150 และ 180 กิโลกรัมต่อไร่ต่อสัปดาห์ ($p \geq 0.05$) ดังปรากฏตามตารางที่ 5 และภาพที่ 5

ภาพที่ 5 ปริมาณคลอโรฟิลล์ เอ ในบ่อดินที่มีกากเหลือจากการหมักมูลสุกรที่ระดับต่าง ๆ กัน ระยะเวลา 60 วัน

ปริมาณแพลงก์ตอนพืชใน Division Cyanophyta

จากการทดลองการศึกษาปริมาณคลอโรฟิลล์เอและความหนาแน่นของแพลงก์ตอน 10×10^6 ในบ่อซีเมนต์ที่มีกากเหลือจากการหมักมูลสุกรที่ระดับต่าง ๆ กัน ระยะเวลา 60 วัน เมื่อสิ้นสุดการทดลองผลการทดลองผลปรากฏดังนี้

ภาพที่ 6 ปริมาณแพลงก์ตอนพืช ในบ่อซีเมนต์ที่มีกากเหลือจากการหมักมูลสุกรที่ระดับต่างๆกัน ระยะเวลา 60 วัน

ชนิดและปริมาณ แพลงก์ตอนพืช

จากการศึกษาชนิดของแพลงก์ตอนพืชก่อนทำการทดลองพบว่า แพลงก์ตอนพืชทั้งหมดที่พบ 6 ชนิด ได้แก่ *Chlorella* sp., *Scenedesmus* sp., *Monoraphidium* sp., *Chroococciopsis*, *Scenedesmus* (Lagerheim) Chodat และ *Chroococcus* sp.

พบว่าปริมาณแพลงก์ตอนพืชใน Division Cyanophyta ในบ่อซีเมนต์ที่มีกากเหลือจากการหมักมูลสุกรที่ระดับ 120 กิโลกรัมต่อไร่ต่อสัปดาห์ มีปริมาณสูงที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ $1155.8 \pm 782.5 \times 10^3$ เซลล์ต่อมิลลิลิตร ซึ่งมีความแตกต่างทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญ ($p \leq 0.05$) กับบ่อซีเมนต์ที่มีกากเหลือจากการหมักมูลสุกรที่ระดับ 0 กิโลกรัมต่อไร่ต่อสัปดาห์ มีปริมาณต่ำที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ $102.3 \pm 12.4 \times 10^3$ เซลล์ต่อมิลลิลิตร แต่ไม่มีความแตกต่างกับบ่อซีเมนต์ที่มีกากเหลือจากการหมักมูลสุกรที่ระดับ 30, 60, 90, 150, 180 และ 210 กิโลกรัมต่อไร่ต่อสัปดาห์ ($p \geq 0.05$) โดยมีปริมาณเท่ากับ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ $825.5 \pm 452.1 \times 10^3$, $710.4 \pm 236.2 \times 10^3$, $856.8 \pm 485.7 \times 10^3$, $620.5 \pm 154.3 \times 10^3$, $598.5 \pm 352.6 \times 10^3$ และ $578.9 \pm 365.5 \times 10^3$ เซลล์ต่อมิลลิลิตร ตามลำดับ ดังปรากฏตามตารางที่ 5 และภาพที่ 6

คุณภาพน้ำ

การตรวจสอบคุณภาพน้ำตลอดการทดลอง พบว่า อุณหภูมิของน้ำ ความเป็นกรด-ด่างของน้ำ (pH) ปริมาณออกซิเจนที่ละลายน้ำ (DO) ความโปร่งแสงของน้ำ แอมโมเนีย-ไนโตรเจน (Ammonia) ไนเตรท-ไนโตรเจน (Nitrate) ปริมาณไนโตรเจนรวม ปริมาณฟอสฟอรัสรวม (Orthophosphate) คลอโรฟิลล์ เอ (Chlorophyll -a) และค่าความเป็นด่าง (Alkalinity) มีค่าดังนี้

ตารางที่ 6 คุณภาพน้ำในบ่อซีเมนต์ที่ใส่ปุ๋ยกากเหลือจากการหมักมูลสุกรที่ระดับต่างๆ กัน หลังการทดลองที่ระยะเวลา 60 วัน

พารามิเตอร์	ปุ๋ยกากเหลือจากมูลสุกรหมักที่ระดับ (กิโลกรัมต่อไร่ต่อสัปดาห์)							
	0	30	60	90	120	150	180	210
อุณหภูมิของน้ำ (Temperature)	25.5	25.4	26.0	25.2	25.5	25.4	25.5	25.8
ค่าความเป็นกรดเป็นด่างของน้ำ (pH)	7.5	7.8	7.8	7.8	7.5	7.8	7.8	7.5
ปริมาณออกซิเจนที่ละลายน้ำ (DO)	6.75	6.82	6.76	6.85	6.84	6.75	6.58	6.95
ความโปร่งแสงของน้ำ	55.4	52.2	48.3	45.6	41.2	38.6	36.7	33.2
แอมโมเนีย-ไนโตรเจน (Ammonia)	0.002	0.002	0.002	0.002	0.002	0.002	0.002	0.002
ไนเตรท-ไนโตรเจน (Nitrate)	0.12	0.18	0.25	0.28	0.26	0.28	0.32	0.32
ฟอสฟอรัสรวม (Orthophosphate)	0.054	0.063	0.065	0.074	0.070	0.074	0.083	0.083
ค่าความเป็นด่าง (Alkalinity)	102	102	104	105	105	106	106	106

เมื่อสิ้นสุดการทดลองผลของคุณภาพน้ำ พบว่าอุณหภูมิของน้ำ มีค่าเท่ากับ 25–26 องศาเซลเซียส ความเป็นกรด-ด่างของน้ำ (pH) มีค่าเท่ากับ 7-8 ปริมาณออกซิเจนที่ละลายน้ำ (DO) มีค่าเท่ากับ 6.5–7.0 มิลลิกรัมต่อลิตร ความโปร่งแสงของน้ำ มีค่าเท่ากับ 33.0–55.5 เซนติเมตร แอมโมเนีย-ไนโตรเจน (Ammonia) มีค่าเท่ากับ 0.002 มิลลิกรัมต่อลิตร ไนเตรท-ไนโตรเจน (Nitrate) มีค่าเท่ากับ 0.12-0.32 มิลลิกรัมต่อลิตร ปริมาณฟอสฟอรัสรวม (Orthophosphate) มีค่าเท่ากับ 0.050-0.085 มิลลิกรัมต่อลิตร และค่าความเป็นด่าง (Alkalinity) มีค่าเท่ากับ 102-106 มิลลิกรัมต่อลิตร ตามลำดับ เมื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ผลทางสถิติพบว่า ไม่มีความแตกต่างกันในทางสถิติ ($P>0.05$) ดังปรากฏตามตารางที่ 6

สรุปผลและวิจารณ์ผล

การทดลองย่อยที่ 1 การศึกษาอัตราการกรองแพลงก์ตอนพืชของปลานิลในขนาดต่างๆ ที่ระดับอุณหภูมิ 24, 29 และ 34 องศาเซลเซียส

จากการศึกษาอัตราการกรองแพลงก์ตอนพืชของปลานิลในขนาดต่างๆ พบว่า ที่ระดับอุณหภูมิ 29 องศาเซลเซียส พบว่า ปริมาณแพลงก์ตอนพืชในบ่อปลานิลขนาด 100.0 กรัม มีค่าสูงที่สุด มีค่า $847 \pm 1.453 \times 10^3$ เซลล์ต่อมิลลิลิตร ซึ่งมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ ($p < 0.05$) กับปริมาณแพลงก์ตอนพืชในบ่อปลานิลขนาด 6.5 กรัม มีค่าต่ำที่สุด โดยมีค่า $715 \pm 2.728 \times 10^3$ เซลล์ต่อมิลลิลิตร และระดับอุณหภูมิ 34 องศาเซลเซียส ในบ่อปลานิลขนาด 6.5 กรัม มีค่าอัตราการกรองน้ำเขียวในปลานิลสูงที่สุด โดยมีค่า $704 \pm 5.301 \times 10$ เซลล์ต่อกิโลกรัมต่อชั่วโมง ซึ่งมีความแตกต่างทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญ ($p \leq 0.05$) กับอัตราการกรองน้ำเขียวในบ่อปลานิลขนาด 100.0 กรัม มีค่าเท่ากับ $161 \pm 0.004 \times 10$ เซลล์ต่อกิโลกรัมต่อชั่วโมง

โดย Hakan Turker *et al.* (2003) กล่าวว่าปลานิลเป็นปลาที่ชอบอาศัยอยู่ในที่ที่มีอุณหภูมิสูงและอัตราการกินอาหารจะสูงขึ้นตามอุณหภูมิที่สูงขึ้น ตัวอย่างเช่น ปลานิลแดงลูกผสม เช่น *O. mossambicus*, *O. niloticus* และ *O. aureus* อัตราการกินอาหารสูงขึ้นจาก 3.7 เปอร์เซ็นต์ เป็น 4.97 เปอร์เซ็นต์ เมื่ออุณหภูมิสูงขึ้น 20 องศาเซลเซียส เป็น 32 องศาเซลเซียส (Bhikajee & Gobin, 1997) สอดคล้องกับการทดลองของ Chervinski *et al.* (1982) ที่พบว่า ปลานิล *O. mossambicus* กินอาหารลดลงเมื่ออุณหภูมิต่ำกว่า 20 องศาเซลเซียส และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Mironova (1975) พบว่า *O. mossambicus* มีอัตราการกินอาหารจะเพิ่มขึ้นอย่างคงที่และต่อเนื่องเมื่ออุณหภูมิสูงขึ้นจาก 22 องศาเซลเซียส เป็น 31 องศาเซลเซียส และ Caulton (1982) พบว่าในปลานิลวัยอ่อน *tilapia rendalli* มีอัตราการกินอาหารเพิ่มขึ้นจากอุณหภูมิระดับ 18 องศาเซลเซียส ถึง 34 องศาเซลเซียส แต่หากเกิน 34 องศาเซลเซียส กิจกรรมการกินอาหารจะลดลง สอดคล้องกับการศึกษา Lovell (1998) ที่ว่าปลาในเขตร้อนอุณหภูมิที่ทำให้การกินอาหารเหมาะสมคือ 28 องศาเซลเซียส ส่วน Turker *et al.* (2003) พบว่าในปลานิล อัตราการกรองในพวก cyan bacteria มากกว่า green algae และจากผลการทดลองของ Brett (1979) พบว่าอุณหภูมิเป็นปัจจัยสำคัญในการควบคุมทางชีวเคมีโมเลกุลและกระบวนการเผาผลาญอาหารในสัตว์น้ำ เพราะว่ามีผลต่อระบบการหายใจ การกินอาหาร การย่อยและการดูดซึมและการเจริญเติบโต

Hakan Turker *et al.* (2003) รายงานว่า จำนวนเซลล์ของแพลงก์ตอนพืชในน้ำกรองที่เลี้ยงปลานิลลดลงอย่างมีนัยสำคัญทั้งในสาหร่ายสีเขียวและไซยาโนแบคทีเรีย อัตราการกรองในปลานิลมีประสิทธิภาพมากขึ้นหากอนุภาคมีขนาดใหญ่ขึ้น ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าระดับอุณหภูมิจึงมีผลต่อการ

เพิ่มอัตราการกรองน้ำเขียวของปลานิลและขนาดของปลานิลมีผลต่ออัตราการกรองน้ำเขียวโดยปลานิลขนาดเล็กจะมีอัตราการกรองน้ำเขียวมากกว่าปลานิลขนาดใหญ่ (p<0.05)

การทดลองย่อยที่ 2 การศึกษาปริมาณคลอโรฟิลล์ และความหนาแน่นของแพลงก์ตอน 10×10^6 ในบ่อซีเมนต์ที่มีกากเหลือจากการหมักมูลสุกรที่ระดับต่างๆกัน

จากการทดลองผลของระดับคลอโรฟิลล์และอัตราการกรองต่อผลผลิตของปลานิล (*Oreochromis niloticus*) ที่ใช้กากเหลือจากการหมักมูลสุกรเพิ่มอาหารธรรมชาติในบ่อซีเมนต์พบว่า ปริมาณคลอโรฟิลล์ เอ ในบ่อที่ใส่ปุ๋ยกากเหลือจากมูลสุกรหมักที่ระดับ 210 กิโลกรัมต่อไร่ต่อสัปดาห์ มีค่าสูงที่สุด โดยมีค่า 529 ± 58.2 ไมโครกรัมต่อลิตร ($p \geq 0.05$) สรุปได้ว่า ปริมาณคลอโรฟิลล์ เอ ในน้ำเพิ่มขึ้นตามการใส่ปุ๋ยกากเหลือจากมูลสุกรหมัก ซึ่งสอดคล้องกับ Schroeder *et al.* (1990) กล่าวว่า การใส่ปุ๋ยในบ่อเลี้ยงสัตว์น้ำจะช่วยเพิ่มผลผลิตของแพลงก์ตอน ซึ่งเป็นแหล่งอาหารธรรมชาติของสัตว์น้ำ ทำให้ผลผลิตของสัตว์น้ำเพิ่มขึ้น โดยผลผลิตของปลาจากบ่อที่มีการใส่ปุ๋ยมากกว่า 90 เปอร์เซ็นต์ เกิดจากการกินแพลงก์ตอน ส่วน Wohlfarth and Hulata (1987) พบว่าการใส่ปุ๋ยอินทรีย์จะกระตุ้นให้เกิดผลผลิตของทั้งแบคทีเรีย แพลงก์ตอนพืช แพลงก์ตอนสัตว์ สัตว์หน้าดิน ซึ่งเป็นอาหารของสัตว์น้ำ ซึ่งสอดคล้องกับ วิรัช (2544) กล่าวว่า บทบาทของปุ๋ยอินทรีย์ในบ่อเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจึงมีมากกว่าปุ๋ยเคมี เนื่องจากปุ๋ยอินทรีย์มีบทบาทในแง่ที่เป็นอาหารของสัตว์น้ำ จึงมีมากกว่าปุ๋ยเคมี เนื่องจากปุ๋ยอินทรีย์มีบทบาทในแง่ที่เป็นอาหารโดยตรง หรือถูกย่อยสลายแล้วปล่อยธาตุอาหารที่จำเป็นต่อการเจริญเติบโตของแพลงก์ตอน

คุณภาพน้ำจากการศึกษาด้านทางกายภาพมีค่าสอดคล้องกับการศึกษาอ่างเก็บน้ำเขื่อนแม่งัดสมบูรณ์ชล (ธารง, 2542 และพรศิริ, 2544) ซึ่งค่าที่ได้จัดอยู่ในเกณฑ์ของแหล่งน้ำปกติ (เปี่ยมศักดิ์, 2509) ซึ่งเป็นค่าที่เหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของแพลงก์ตอนพืชและแพลงก์ตอนสัตว์พบว่า แอมโมเนีย-ไนโตรเจน (Ammonia) มีค่าเท่ากับ 0.002 มิลลิกรัมต่อลิตร ไนเตรท-ไนโตรเจน (Nitrate) มีค่าเท่ากับ 0.12-0.32 มิลลิกรัมต่อลิตร ปริมาณฟอสฟอรัสรวม (Orthophosphate) มีค่าเท่ากับ 0.050-0.085 มิลลิกรัมต่อลิตร และค่าความเป็นด่าง (Alkalinity) มีค่าเท่ากับ 102-106 มิลลิกรัมต่อลิตร โดยภาพรวมคุณภาพน้ำที่เลี้ยงปลานิลในบ่อซีเมนต์อยู่ในเกณฑ์ค่ามาตรฐานคุณภาพน้ำของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติตามมาตรฐานคุณภาพน้ำผิวดิน (กรมควบคุมมลพิษ, 2542) ที่เหมาะสมต่อการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ

โดยปริมาณแพลงก์ตอนพืชใน Division Cyanophyta จะเพิ่มสูงขึ้นตามการใส่กากเหลือจากมูลสุกรหมักในบ่อดินที่มีกากเหลือจากการหมักมูลสุกรที่ระดับ 120 กิโลกรัมต่อไร่ต่อสัปดาห์ มีปริมาณสูงที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ $1155.8 \pm 782.5 \times 10^3$ เซลล์ต่อมิลลิลิตร ซึ่งมีความแตกต่างทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญ ($p \leq 0.05$)